

Regeringens skrivelse

2004/05:4

Sveriges politik för global utveckling

Skr.

2004/05:4

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 9 september 2004

Göran Persson

Carin Jämtin
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I december 2003 fattade riksdagen beslut om regeringens proposition Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/03:122, bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112). Beslutet lägger grunden för en samstämmig politik för att bidra till en rättvis och hållbar utveckling i världen.

I skrivelsen presenteras regeringens arbete i riktning mot en samstämmig politik för global utveckling. Det övergripande målet – att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling – gäller för alla politikområden. I den samlade politiken för global utveckling skall alla politikområden dra åt samma håll.

Skrivelsen skildrar utgångsläget för ett samstämmigt arbete för global utveckling inom områdena rättsliga frågor; utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik; handelspolitik; migrationspolitik; politik för social omsorg och folkhälsa; ekonomisk politik och finansiella frågor; utbildnings-, forsknings- och ungdomspolitik; jordbruks-, fiskeri- och konsumentpolitik; kultur- och mediepolitik; miljöpolitik; närings-, arbetsmarknads- och transportpolitik; och politik för internationellt utvecklingssamarbete. De aktuella politikområdena är sedan länge viktiga inslag i det traditionella utvecklingssamarbetet, framför allt vad gäller kapacitets- och institutionsutveckling. Fokus för resultatskrivelsen ligger dock på hur områdena i sin egen ordinarie verksamhet och politik kan främja den globala utvecklingen. Inom vissa områden har potentiella målkonflikter i relation till det övergripande målet identifierats, inom andra synergieffekter som kan utvecklas vidare.

Skrivelsen innehåller även en beskrivning av det internationella utvecklingssamarbetets roll i en samstämmig politik för global

utveckling. Den handlar om att på olika sätt skapa förutsättningar för utvecklingsländer och människor som lever i fattigdom att dra nytta av de möjligheter som framsteg inom andra politikområden ger. Skrivelsen syftar således inte till att ge en heltäckande bild av verksamheten inom politikområdet internationellt utvecklingssamarbete. Rapporteringen i relation till målet för utvecklingssamarbetet kommer att ske med start i budgetpropositionen för år 2006. Skr. 2004/05:4

Avslutningsvis presenteras Sveriges arbete med millennieutvecklingsmålen, med fokus på det åttonde målet om att utveckla ett globalt partnerskap för utveckling, samt även frågor kring organisation, information och opinion.

1	Sveriges politik för global utveckling	4
2	Stärkt samstämmighet.....	6
2.1	Rättsliga frågor	10
2.2	Utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik.....	13
2.3	Handelspolitik.....	21
2.4	Migrationspolitik	24
2.5	Politik för social omsorg och folkhälsa	27
2.6	Ekonomisk politik och finansiella frågor	31
2.7	Utbildnings-, forsknings- och ungdomspolitik.....	34
2.8	Jordbruks-, fiskeri- och konsumentpolitik.....	39
2.9	Kultur- och mediepolitik	43
2.10	Miljöpolitik.....	44
2.11	Närings-, arbetsmarknads- och transportpolitik	49
2.12	Internationellt utvecklingsamarbete	53
3	Millennieutvecklingsmålen	57
4	Organisation, information och opinion.....	59
	Bilaga 1 Förklaring till förekommande förkortningar.....	61
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 september 2004...	63

1 Sveriges politik för global utveckling

Globaliseringen skapar möjligheter för utveckling men kan också skapa större utsatthet och påfrestningar för fattiga och marginaliserade individer och grupper. Insikten växer om att det ligger i vårt gemensamma intresse att skapa en säker och ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar värld, fri från fattigdom och maktlöshet. Med globaliseringen följer ett ökat behov av samverkan mellan länder och samarbete inom exempelvis den Europeiska Unionen (EU) och andra regionala organisationer, Förenta Nationerna (FN), Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och de internationella finansieringsinstitutionerna.

Globaliseringen ställer även krav på samstämmighet på såväl internationell som nationell nivå. Nationella beslut har inte enbart nationella effekter utan påverkar även andra länders möjligheter till utveckling på olika sätt. Mot bakgrund av detta måste politiskt beslutsfattande inom samtliga politikområden ses i ett bredare sammanhang.

Bakgrund och huvudbudskap i Sveriges politik för global utveckling

I december 2003 fattade riksdagen beslut om regeringens proposition Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/03:122, bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112). Propositionen har sin utgångspunkt i betänkandet från den parlamentariska kommittén Globkom (SOU 2001:96). Det övergripande målet för politiken är att den skall bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Målet gäller för alla politikområden. Effekterna av den internationella utvecklingen skall fördelas rättvist och därmed komma alla till del. Den globala utvecklingen skall även vara hållbar vilket innebär att utvecklingens ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser skall beaktas. Politiken har som främsta syfte att behandla Sveriges relation till utvecklings- och transitionsländer men har betydelse för hela det globala samarbetet. Den omfattar även det internationella utvecklingssamarbetet som är en del av den övergripande politiken för global utveckling. Målet för det internationella utvecklingssamarbetet är att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.

Politiken skall genomsyras av ett rättighetsperspektiv och fattiga människors perspektiv på utveckling. Båda sätter den enskilda människan i centrum. I rättighetsperspektivet ingår demokrati och mänskliga rättigheter, vilka förstärker varandra och är varandras förutsättningar. Rättighetsperspektivet sätter också fokus på diskriminerade, exkluderade och marginaliserade individer och grupper. Jämställdhet mellan kvinnor och män och flickors och pojkars rättigheter ges särskild uppmärksamhet. Tyngdpunkten ligger nu på att förtydliga och konkretisera perspektiven till en mer operationell nivå. Att anlägga fattiga människors perspektiv på utvecklingen innebär att fattiga

individers, grupper och länders behov, förutsättningar, erfarenheter och rättigheter skall vara utgångspunkten i främjandet av en rättvis och hållbar global utveckling. Detta synsätt innebär en vidareutveckling av det globalt överenskomna målet att bekämpa fattigdomen i världen.

Den nya politiken präglas av åtta huvuddrag som av riksdagen grupperats på följande sätt:

- *Grundläggande värden* är demokrati och god samhällstyrning, respekt för de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män.
- *Hållbar utveckling* omfattar hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt samt social utveckling och trygghet.
- *Övriga huvuddrag* är konflikthantering och säkerhet samt globala gemensamma nyttigheter.

Huvudansvaret för situationen i utvecklingsländerna ligger hos länderna själva. Det är landets egna invånare och deras resurser samt landets egen politik och agerande för att minska fattigdomen och främja utveckling som är viktigast. Utvecklingsarbetet är fortfarande en viktig extern faktor för utvecklingen i många fattiga länder, men andra faktorer blir allt viktigare. Handels-, jordbruks-, miljö-, säkerhets- och migrationspolitiken är exempel på områden där omvärldens politikutformning starkt påverkar möjligheterna till en global utveckling. Samstämmigheten mellan olika svenska politikområden bör stärkas i syfte att göra den samlade politiken mer utvecklingsfrämjande. Det innebär bland annat att utvecklingsaspekter skall vägas in i beredningen av ärenden inom alla politikområden. Vägledande är det övergripande målet att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Ett grundläggande krav är att åtgärder som vidtas inom ett politikområde i strävan mot en rättvis och hållbar global utveckling inte skall motverkas av åtgärder inom ett annat politikområde. Ambitionen är att få dem att samverka så att synergieffekter kan uppnås.

I sitt beslut om Sveriges politik för global utveckling (bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112) gör riksdagen tre tillkännagivanden. Det första rör krigsmaterielexporten och innebär att den utredning som regeringen tillsatt om översyn av riktlinjerna för krigsmaterielexporten också skall beakta de aspekter som ryms inom politiken för global utveckling.

I det andra tillkännagivandet framhålls att regeringen med regelbundna intervaller i en särskild skrivelse bör redovisa de svenska prioriteringarna för riksdagen vad avser Världsbanken, Internationella valutafonden (IMF) och de regionala utvecklingsbankerna. Förberedelse för detta arbete har påbörjats.

Det tredje tillkännagivandet avser koordineringsfrågorna. Riksdagen understryker att det är angeläget att det klargörs var samordningsansvaret för politiken för global utveckling skall ligga och att det säkerställs att uppkomna målkonflikter kan avgöras på politisk nivå. Riksdagen menar också att en sammanhållande och pådrivande funktion behövs och att respektive politikområde behöver operativa mål under målet om en rättvis och hållbar global utveckling, samt strategier för att underlätta genomslaget av den nya politiken.

Riksdagens beslut om en politik för global utveckling är i grunden frågan om ett förändrat synsätt i nationell och internationell politik. Inom många områden kan det komma att ta lång tid att omsätta politiken och synsättet i konkreta och mätbara resultat. På andra områden kan resultaten komma snabbare.

Politiken tar sikte på vad Sverige, i nationella beslut och i det internationella samarbetet, kan uppnå på egen hand eller i samverkan med andra för att bidra till global utveckling. Beslutet riktar sig också till det svenska samhället i stort. Politikens genomslag kan förstärkas genom medverkan av offentliga aktörer, utbildningsväsendet, enskilda organisationer, folkrörelser och näringsliv. Politiken ställer utvecklingsländernas behov i förgrunden, men utgår från vad som bör vara alla länders gemensamma intresse.

I propositionen åtar sig regeringen att genomförandet av politiken för global utveckling årligen skall rapporteras till riksdagen. I sitt bifall till propositionen har riksdagen strukit under att rapporteringen av resultat skall vara så utformad att utvecklingen mot ökad samstämmighet i regeringens politik kan följas upp över tid. Det är regeringens avsikt att utforma sin redovisning på det sättet. Det är inte en ny biståndspolitik och inte resultatet av utvecklingssamarbetet som skall redovisas för riksdagen i denna skrivelse. Det internationella utvecklingssamarbetet ingår som ett av flera politikområden i regeringens proposition för global utveckling. Mål och resultatuppföljning för detta område redovisas i budgetpropositionen.

Den nu föreliggande resultatskrivelsen, som är den första, bildar utgångspunkten för det framtida genomförandet av Sveriges politik för global utveckling. Den ger en nulägesbeskrivning och identifierar utmaningar för genomförandet av politiken. Då politiken nyligen antogs av riksdagen innehåller skrivelsen inte en redogörelse av politikens resultat, utan ger snarare en redovisning av sakläget inom olika politikområden.

Det är naturligt att beskrivningarna för verksamheten under varje politikområde skiljer sig åt betydligt efter graden av internationalisering i svensk politik. På flera fält har Sverige sedan lång tid förespråkat, och i stor utsträckning också genomfört, en politik som har global utveckling som riktmärke. Detta gäller främst handelspolitiken, miljöpolitiken, politiken för mänskliga rättigheter samt i ökande grad politiken för fred och gemensam säkerhet. På dessa områden finns sedan länge uttalade ambitioner och mål som syftar till en rättvis och hållbar global utveckling. Samma gäller självfallet det bilaterala och multilaterala utvecklingssamarbetet. Inom andra politikområden har utvecklingen inte kommit lika långt, ibland för att den internationella räckvidden är mindre.

I kapitel 2.1 till 2.12 beskrivs hur olika politikområden med utgångspunkt i den egna verksamheten stödjer det övergripande målet – att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. I flera avseenden står det helt klart vilken politik som är till skada eller till nytta för utvecklingsländer. Det finns klara skillnader mellan olika utvecklingsländers behov och graden av utsatthet i det globala

samarbetet. Ibland är det oklart vilken inverkan nationella och internationella beslut ytterst har på fattiga kvinnor, män och barn. En viktig uppgift för denna första resultatskrivelse är att öka kunskapen om komplicerade sammanhang och ge underlag för avvägningar mellan olika prioriteringar ur ett nationellt respektive globalt perspektiv och ur ett kort respektive långt perspektiv.

Sverige befinner sig i början av en långsiktig och nydanande process. Inget annat land har tidigare angripit samstämmighetsfrågorna på detta sätt. Resultatskrivelsen och arbetssättet kommer att utvecklas i flera steg innan ett bra sätt att mäta resultat av den nya politiken för global utveckling har uppnåtts. Inför 2005 års resultatskrivelse avser regeringen söka konkretisera mål och målkonflikter. Först därefter kommer det att vara möjligt att genomföra en uppföljning av politiken.

Sverige har nyligen rapporterat till FN om sitt arbete med det åttonde millennieutvecklingsmålet, att utveckla ett globalt partnerskap för utveckling. I rapporteringen redovisas Sveriges bidrag till de åtaganden de rika länderna gjort för att förverkliga millennieutvecklingsmålen på exempelvis områdena marknadstillträde, miljö och utvecklingssamarbete. Rapporten redovisar på ett kortfattat sätt Sveriges arbete för att förverkliga millennieutvecklingsmålen i olika frågor. Rapporten skall kunna användas i syfte att öka kunskapen om globala frågor och för att skapa debatt med till exempel det civila samhället.

Inom EU kommer kommissionen att förbereda en sammanfattande EU-rapport om millennieutvecklingsmålen, och framför allt åtgärder under mål 8. Rapporteringen kommer till största delen att baseras på en mall som utarbetats inom OECD:s utvecklingskommitté (DAC). Sverige har varit drivande i EU vad gäller denna rapportering.

En fördjupad samstämmighet och mätbarhet

Genomförandet av en politik som tar hänsyn till utvecklingsländernas intressen sker långsiktigt och består av en lång rad beslut av olika vikt. En del av besluten kan fattas nationellt, få stor betydelse för utvecklingsländerna och även ge positiva spridningseffekter. Andra beslut bör fattas gemensamt med andra länder till exempel i ett mellanstatligt sammanhang för att de skall få avsedd verkan. Det gäller inte minst politikområden som helt eller delvis är föremål för gemensam politik inom EU. Flera av de områden där regeringen verkar för ökad samstämmighet som identifieras i kapitel 2.1 till 2.12 rör frågor som beslutas gemensamt på EU-nivå. Detta är speciellt tydligt när det gäller handelspolitiken och jordbruks- och fiskeripolitiken. Ur det perspektivet blir arbetet med att påverka politiken på EU-nivå en av de största utmaningarna i genomförandet av den nya politiken för global utveckling.

Behovet av ökad i samstämmighet på EU-nivån återfinns både inom ramen för det normativa och för det operativa arbetet. Vad avser det normativa arbetet har samstämmighetssträvanden under senare år emellertid kommit att få större genomslag. Exempel på detta är bland annat Rådets årliga orienteringsdebatt om yttre förbindelser och kommissionens meddelanden om handel och utveckling samt om migration och utveckling.

Snabba förändringar i EU:s politik inom ett politikområde där vitala nationella intressen står på spel är inte enkla att åstadkomma. Beslut som fattas gemensamt i EU får dock stor genomslagskraft och kan innebära stora förändringar av utvecklingsländernas villkor. Sverige avser därför att fortsatt utnyttja sina möjligheter som medlemsstat i EU för att skapa gehör för en politik som går utvecklingsländernas olika intressen tillmötes. En viktig uppgift i den fortsatta processen är därför att inom varje politikområde identifiera strategiska beslutstillfällen vid vilka politiken i något avseende skulle kunna påverkas.

Resultatskrivelsen är inledningen till en process som innebär att steg för steg genomföra en svensk politik för global utveckling. Innebörden av samstämmighet skall definieras inom varje politikområde. Där så är meningsfullt skall operativa mål och indikatorer ställas upp. Processer som kan förväntas leda till de uppställda målen skall identifieras. Det är angeläget att detta arbete också utförs på myndighetsnivå. Regeringen har tagit initiativ till att engagera berörda myndigheter. För varje politikområde skall, enligt riksdagens önskemål, strategier för en sammanhållen politik utarbetas.

Att föra en samstämmig politik för rättvis och hållbar global utveckling handlar inte enbart om att identifiera och hantera konflikter mellan olika politiska mål. Det handlar även om att tydliggöra hur olika handlingsalternativ kan förväntas påverka de fattiga och att göra medvetna avvägningar och tillvarata möjligheter som ges när ett politikområde kan förstärka ett annat.

Internationellt samarbete för samstämmighet

Sedan Sveriges politik för global utveckling lanserades har regeringen presenterat den svenska synen på samstämmighetsfrågor i flera stora internationella sammanhang. Inom flera centrala politikområden är EU en viktig aktör och för att den svenska politiken för global utveckling skall få ett brett genomslag har regeringen lyft fram politiken i bland annat EU:s råd för allmänna frågor och yttre förbindelser (GAERC) och i det övriga EU-arbetet. Även inom OECD och Världsbanken har intresset varit mycket stort för den svenska politiken och den uppmärksammas bland annat i rapporten från Världsbankens årsmöte. Detta ger en god grund för regeringen att verka för ett ökat internationellt samarbete kring samstämmighetsfrågor.

Samarbete för ökad internationell samstämmighet sker med enskilda länder och internationella organisationer. Ett informellt nätverk för samstämmighetsfrågor har bildats inom EU, på nederländskt initiativ och med svenskt deltagande. Tanken är att intresserade länder skall kunna driva gemensamma frågor inom EU och stödja och informera varandra om det nationella arbetet med samstämmighet. Ett samstämmighetsindex har tagits fram och internationell forskning om samstämmighet växer fram.

Sverige har etablerat samarbete med Nederländerna, som har kommit en bit på vägen vad gäller det praktiska genomförandet av ett samstämmigt arbete, framförallt på handels- och jordbruksområdena. En samstämmighetsenhet finns sedan några år tillbaka inom det nederländska utrikesdepartementet. Dess uppgift är att samordna arbetet

med samstämmighet i den nederländska administrationen samt att bevaka att hänsyn tas till konsekvenser för fattiga människor vid olika regeringsbeslut. Storbritannien har också ägnat samstämmighetsfrågorna stor uppmärksamhet, bland annat i sin vitbok om utveckling från 2000 (Making Globalisation Work for the Poor). Detta gäller särskilt utformningen av handelspolitiken och dess samordning med utvecklingssamarbetet.

OECD var en föregångare avseende det normativa arbetet om samstämmighet i relation till global utveckling. I OECD-DAC:s riktlinjer för fattigdomsminskning från 2001 finns en checklista för arbete med samstämmighet. En särskild samordningstjänst finns inrättad för samstämmighetsarbetet och inom organisationen finns ett informellt nätverk för samstämmighetsfrågor. Organisationen arrangerar med svenskt stöd seminarier och konferenser för medlemsländerna kring samstämmighetsfrågor.

Center for Global Development i Washington DC och tidskriften "Foreign Policy" har tagit fram ett index (Commitment to Development Index) som mäter de 21 rikaste ländernas politik för att minska fattigdomen i världen. Indexet bedömer utformningen av de rika ländernas åtgärder inom sju olika politikområden med stor betydelse för utvecklingsländerna: utvecklingssamarbete, handel, investeringar, migration, säkerhet, miljö och teknologi. Sverige toppar årets ranking inom utvecklingssamarbetet och ligger långt framme inom områdena miljö, handel och teknologi. Stora framsteg har även gjorts inom säkerhetsområdet. Indexet presenterades första gången 2003 och 2004 års resultat lanserades i maj-juni numret av Foreign Policy.

Indexet stämmer i sin ansats väl överens med intentionerna i den svenska politiken för global utveckling. Regeringskansliet har tagit aktiv del i utformningen av indexet under 2003-2004 och avser fortsätta detta samarbete. Ett väl utformat index kan komma att spela en viktig roll i det internationella arbetet att driva samstämmighetsfrågorna framåt.

Under en lång rad av år har det forskats kring utvecklingseffekterna av utvecklingsländers politik och åtaganden. De rika länderna har lagt ner stor möda på rådgivning om hur denna politik bör utformas för att vara så utvecklingsfrämjande som möjligt. Däremot saknas det en analys av effekterna på den globala fattigdomsminskningen av de rika ländernas samlade politik. För att råda bot på denna brist har ett antal initiativ tagits under 2003 och 2004 för att ta fram mer kunskap om de rika ländernas ansvar och åtaganden. Sverige har tagit aktiv del i, och även samfinansierat, ett förberedande arbete som sedan januari 2003 bedrivits av OECD, Global Development Network (GDN), Global Policy Project och Center for Global Development. OECD och GDN planerar nu mer omfattande forskningsprogram kring effekterna av rika länders politik för enskilda utvecklingsländer eller regioner.

Skrivelsens upplägg

I det följande redovisas hur den svenska politiken inom olika sakområden bidrar till det övergripande målet – en rättvis och hållbar global utveckling. Inom vissa områden identifieras brister i samstämmigheten och inom andra möjliga synergieffekter som skulle

kunna utvecklas ytterligare. I skrivelsen berörs också tidigare mindre uppmärksammade områden inom vilka politiska beslut i rikare länder kan påverka fattiga länders utveckling.

Frågan om den globala utvecklingen spänner över alla politikområden. Skrivelsen är emellertid uppbyggd så att redovisningen i stora drag följer den nuvarande departementsindelningen i Regeringskansliet. Flera politikområden kan vara redovisade under samma rubrik. På motsvarande sätt kan samma fråga vara behandlad under flera olika rubriker.

2.1 Rättsliga frågor

Det internationella samarbetet i rättsliga frågor medverkar till att stärka rättsstaten genom att utveckla och befästa demokratin, rättstatsprincipen samt respekt för mänskliga rättigheter och de grundläggande friheterna. Det är viktigt att kraftfullt bekämpa korruption och grov brottslighet, till exempel människohandel och terrorism men samtidigt måste grundläggande rättsprinciper och mänskliga rättigheter respekteras. Förtroendet för rättsväsendet bygger på att alla har kännedom om sina rättigheter, tillgång till rättslig hjälp och insyn i rättsväsendet. Genom ökat internationellt rättsligt samarbete förstärks kunskaperna om de grundläggande fri- och rättigheterna, den ömsesidiga förståelsen av de olika rättssystemen och erfarenheterna om hur rättsstaten kan stärkas och utvecklas globalt. Samarbetet på rättsområdet med utvecklingsländerna inriktas på åtgärder som medverkar till god samhällsstyrning, fördjupar demokratin, motverkar diskriminering och ökar mångfalden.

En av förutsättningarna för rättsstaten är ett oberoende och effektivt rättsväsende som upprätthåller rättigheter och skyldigheter som fastställts i den egna rättsordningen och genom internationella rättsliga instrument. Ett väl fungerande rättsväsende är grunden för att samhällsekonomin skall kunna utvecklas i positiv riktning. Genom arbetet för att stärka internationellt samarbete i rättsliga frågor bidrar Sverige till den globala utvecklingen.

Rättsstaten bygger på tillgång till rättvisa och respekten för mänskliga rättigheter. De grundläggande fri- och rättigheterna är därför centrala för rättighetsperspektivet.

Sverige arbetar både nationellt och internationellt för att främja rättighetsperspektivet. I internationellt samarbete deltar representanter för det svenska rättsväsendet i arbetet med att stärka rättsstaten i andra länder. Sverige arbetar också aktivt med att nominera representanter för rättsväsendet till uppdrag i internationella domstolar, tribunaler och andra internationella rättsliga organ.

Sverige verkar internationellt för global utveckling genom samarbetet i rättsliga och inrikes frågor inom ramen för FN och EU, Europarådet, OSSE, OECD, i närområdet genom Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet och nordiskt-baltiskt samarbete samt genom insatser med utgångspunkt från bilaterala samarbetsprogram. FN-konventionen om kampen mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och dess tilläggsprotokoll är ett exempel på hur samverkan mellan olika politikområden kan stärkas. Inom Regeringskansliet pågår

arbete för att förebygga och bekämpa organiserad brottslighet. Även åtgärder mot penningtvätt är del av regeringens arbete, liksom åtgärder på det sociala området som till exempel omhändertagande av missbrukare och offer för människohandel. Under 2004-2005 ingår Sverige i Europarådets styrkommitté för jämställdhetsfrågor och deltar även i arbetet med att utarbeta ett förslag till en europeisk konvention mot människohandel. Alla dessa frågor har betydelse för utvecklingen i fattiga länder och möjligheterna för fattiga människor att förbättra sin levnadssituation.

En viktig fråga för samhällsutvecklingen på alla nivåer är kampen mot terrorismen. Många olika aktörer är involverade och samordnade insatser blir allt mer angelägna för bästa möjliga resultat. Ett intensivt samarbete mellan myndigheterna på rättsområdet och andra berörda organisationer för att öka säkerheten sker både nationellt och internationellt. Det gränsöverskridande samarbetet förstärks kontinuerligt genom både lagstiftning och operativa åtgärder för att öka skyddet av rättsstaten och det civila samhället. EU:s ministerråd antog i juni 2004 en uppdaterad handlingsplan om genomförande av åtgärder i linje med deklarationen den 25 mars 2004 om kampen mot terrorismen. Handlingsplanen omfattar ett stort antal konkreta åtgärder, bland annat fördjupad internationell samverkan inklusive ökat stöd till FN, effektivisering av kampen mot finansiering av terrorism, effektivare gränsskydd och gränskontroll samt åtgärder för att förhindra nyrekrytering till terrorism. Ett annat inslag i kampen mot terrorismen kan insatser inom ramen för civil krishantering anses vara, både konfliktförebyggande åtgärder och åtgärder för att stärka rättsstaten. Sverige medverkar bland annat i EU:s polissioner i Västra Balkanländerna.

Kamp mot korruption är en viktig del av Sveriges politik för global utveckling. Det är viktigt att bistå enskilda utvecklingsländer att stärka sin kapacitet att bekämpa korruption, och att verka aktivt för internationellt samarbete på området. Den omfattande konventionen mot korruption som framförhandlats inom FN kommer att bli av stor betydelse för den globala kampen mot korruption. Konventionen beslutades av generalförsamlingen den 31 oktober 2003 och träder i kraft när 30 stater ratificerat den. Arbetet pågår med Sveriges ratificering av konventionen.

För att dubbelarbete och överlappning skall kunna undvikas och resultaten bli de bästa måste särskild uppmärksamhet ägnas åt samordning av insatser som initieras och finansieras av internationella organisationer. En förutsättning är att olika aktörer informerar varandra och samverkar i genomförandet av olika projekt. Till exempel bör EU:s medlemsstater i sina bilaterala insatser ta hänsyn till vad som görs i de olika gemensamma europeiska programmen (Phare, Tacis, Cards med flera) samtidigt som internationella organisationer bör bygga på erfarenheter och kunskaper som finns på nationell nivå.

Som ett led i arbetet med att stärka respekten för mänskliga rättigheter har regeringen under senare år särskilt uppmärksammat våld mot flickor och unga kvinnor som begås i "hederns namn" och vidtagit en rad åtgärder för att stödja de drabbade och komma tillrätta med problemet. Regeringen planerar en internationell konferens i december 2004 med syfte att motverka och förebygga förekomsten av sådant våld genom att

knyta ihop nationellt arbete på området med vad som görs internationellt. Målet är att uppmuntra fortsatt dialog och engagemang genom utbyte av erfarenheter och arbetssätt i länder där hedersrelaterat våld förekommer.

Utvecklingssamarbetet innefattar åtgärder på både kort och lång sikt. Global utveckling gynnas av att det rättsliga stödet för operativa åtgärder successivt förbättras internationellt och nationellt. Mycket arbete pågår inom EU och Europarådet på rättsområdet. Kriminalvården medverkar sedan början av 1990-talet i utvecklingssamarbetet med inriktning på bättre villkor i fängelserna runt om i världen och alternativ till fängelse. Ett effektivt polissamarbete bygger på gränsöverskridande kontakter och goda möjligheter till informationsutbyte. Sverige har nyligen tagit ett initiativ i EU som avser att underlätta det gränsöverskridande samarbetet mellan brottsbekämpande myndigheter, inte minst i prioriterade frågor som kampen mot handel med människor och droger samt mot terrorism. Motsvarande frågor finns också på agendan för det nordisk-baltiska samarbetet och för samarbetet med Ryssland. En ökad och mer effektiv samordning i rättsliga frågor ger bättre förutsättningar för framgång i utvecklingssamarbetet.

Nationell demokratipolitik och global utveckling

En utgångspunkt för regeringens demokratiutvecklingsarbete såväl på nationell som på internationell nivå är att skapa förutsättningar för individer att förbättra sina levnadsvillkor och få inflytande. Ett rättighetsperspektiv skall genomsyra arbetet både i Sverige och internationellt. Sedan våren 2002 bygger politikområdet demokrati på en långsiktig strategi med fyra långsiktiga mål och åtgärder för att värna och fördjupa den svenska folkstyrelsen. Denna strategi lades fram i propositionen Demokrati för det nya seklet (prop. 2001/02:80). De fyra långsiktiga målen, som handlar om ett ökat och mer jämlikt deltagande, antogs senare av riksdagen (bet. 2001/02:KU14, rskr. 2001/02:190).

I propositionen betonade regeringen betydelsen av att delta i och bidra till utvecklingen av fora och processer för erfarenhetsutbyte och samarbete kring demokratiutvecklingsfrågor inom EU, Europarådet, FN och det internationella samfundet i övrigt, med syfte att stärka demokratiutvecklingen nationellt och internationellt. I regeringens skrivelse Demokratipolitik (skr. 2003/04:110), som nyligen överlämnades till riksdagen, redovisas regeringens arbete med de långsiktiga målen och demokratipolitikens framtida inriktning presenteras.

Sverige deltar i dag i olika internationella fora med utgångspunkt från erfarenheter av och insatser i det nationella demokratiutvecklingsarbetet, till exempel det utvecklingsarbete och erfarenhetsutbyte som sker inom EU på demokratiområdet, vilket även kan ge positiva effekter för EU:s arbete med demokratiutveckling i ett globalt perspektiv. Sverige deltar också i Östersjöstaternas råds särskilda arbetsgrupp för demokratiska institutioner, vars arbete är inriktat på erfarenhetsutbyte mellan medlemsländerna. Under senare år har särskild uppmärksamhet bland annat ägnats åt lagstiftningsarbete, lokalt självstyre, minoritetsfrågor, människohandel och de olika ombudsmannainstitutionerna. Detta är frågor som har betydelse för att stärka det civila samhället både

internationellt och nationellt. Inom ramen för Europarådet deltar Sverige bland annat aktivt i styrkommittén för kommunala och regionala demokratifrågor. Arbetet i Östersjöstaternas råd och Europarådet kan bidra till utvecklingen i andra länder. Vidare informerar Regeringskansliet om demokratiutvecklingsarbetet vid en mängd internationella besök och deltar kontinuerligt i internationella konferenser för erfarenhetsutbyte om sådant arbete.

En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna

Regeringens arbete för mänskliga rättigheter på nationell nivå har tydligare knutits till det internationella arbetet med samma frågor. Genom att i januari 2002 besluta om skrivelsen En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna (skr. 2001/02:83) lade regeringen grunden för ett mer samlat synsätt på mänskliga rättigheter i Sverige. Regeringens långsiktiga mål på området är att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna, ökad kunskap och medvetenhet om de mänskliga rättigheterna samt bättre samordning av arbetet med att främja mänskliga rättigheter.

För att bättre samordna arbetet både nationellt och internationellt har en interdepartemental arbetsgrupp för mänskliga rättigheter (Ju 2000:M) inrättats i Regeringskansliet. I ökad utsträckning samordnas information om och insatser inom en rad departement och politikområden med insatser på den globala arenan. Bland annat genomförs utbildnings- och informationsinsatser, vilka syftar till att öka kunskapen och medvetenheten om mänskliga rättigheter med dess nationella och internationella aspekter. Erfarenheter och metoder från den globala arenan kopplas i större utsträckning än tidigare till det nationella arbetet.

Regeringen har inrättat en särskild webbplats för mänskliga rättigheter vilken tjänar som ett viktigt verktyg i arbetet med informations spridning om regeringens arbete på området.

Regeringskansliet tar emot en stor mängd besök från hela världen, såväl regeringsrepresentanter som enskilda organisationer, som vill få information om formuleringsprocess, innehåll och genomförande av den svenska handlingsplanen för mänskliga rättigheter. Största andelen av besökarna är deltagare i de kurser i mänskliga rättigheter som Sida finansierar inom ramen för svenskt utvecklingsamarbete.

Vidare deltar de flesta departement inom Regeringskansliet i internationella sammankomster för att utbyta erfarenheter i sakfrågor rörande mänskliga rättigheter. Olika departement är aktiva inom ramen för det internationella samarbetet, innefattande bland annat FN, EU, Europarådet och Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa (OSSE). Detta arbete bör ha positiva konsekvenser för den långsiktiga globala utvecklingen av politikområdet.

2.2 Utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik

Säkerhet från våld eller hot om våld är en grundläggande förutsättning för fattigdomsbekämpning och för att uppnå hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling. Det finns ett ömsesidigt samband mellan

säkerhet och utveckling. Insatser på utrikes-, säkerhets- och försvarspolitikens områden kan tillsammans och var för sig bidra till att uppfylla målet för politiken för global utveckling.

Konflikthantering och säkerhet utgör ett av huvuddragen för politiken för global utveckling vilket bidrar till att tydliggöra de inbördes sambanden mellan fattigdom, ojämlikhet, maktlöshet, förtryck och väpnade konflikter. Väpnade konflikter utgör det allvarligaste hotet mot utveckling i många fattiga länder.

Den säkerhetspolitiska utvecklingen ställer ökade krav på ett nära samarbete med andra länder. I FN, EU, OSSE, genom samarbete med försvarsalliansen Nato i Euroatlantiska Partnerskapsrådet (EAPR), Partnerskap för fred (PFF) samt inom nordiskt och bilateralt samarbete bidrar Sverige till och argumenterar för en konstruktiv och framåtblickande syn på säkerhetsfrämjande verksamhet. Säkerhetsbegreppet är idag vidgat från att speciellt avse territoriell säkerhet till att mer än tidigare sätta individens säkerhet i fokus. En säkerhetspolitik baserad på ett brett säkerhetsbegrepp är grunden för Sveriges agerande inom FN, EU, OSSE och Europarådet liksom inom samarbetet med Nato. Det är betydelsefullt att regionala organisationer under senare år tagit på sig ett större ansvar för den säkerhetspolitiska situationen i sina regioner och Sverige bedriver ett aktivt arbete såväl nationellt som internationellt för att stärka denna utveckling. FN – med sin unika bredd och legitimitet – har dock fortsatt det globala ansvaret för internationell fred och säkerhet.

Dagens hot mot fred och säkerhet kan bäst avvärjas i gemenskap och samverkan med andra länder. Terrorism leder till finansiell och säkerhetsmässig instabilitet i många fattiga länder och de som drabbas hårdast är oftast redan fattiga människor. Internationell terrorism, spridning av massförstörelsevapen och internationell organiserad brottslighet är globala säkerhetspolitiska utmaningar som kräver ett brett angreppssätt och ett brett spektrum av instrument. Sverige stödjer ett ökat samarbete inom FN och EU för att stärka de globala ansträngningarna att bekämpa terrorism. Ett allt viktigare organ för detta arbete är FN:s Counter-Terrorism Committee. Sverige bidrar också aktivt till ansträngningarna att bekämpa terrorism genom OSSE och Europarådet, liksom genom samarbetet i EAPR/PFF.

Terrorism är oacceptabelt och ett hot mot medborgarna och mot all samhällsordning. Kampen mot den måste föras med den utgångspunkten, oavsett vilka drivkrafterna kan förmodas vara. Kampen måste också bedrivas med full respekt för folkrätten, de mänskliga rättigheterna och rättssäkerheten. Terrorismens grundorsaker har ingen entydig förklaring. Det är inte så att orättvisor leder till terrorism men det är sannolikt att upplevelse av djupa orättvisor och av maktlöshet kan exploateras och därmed utgöra en grogrund för terrorism. Vikten av att i allt internationellt samarbete ha som mål att minska orättvisorna inom och mellan länder och folk förstärks därmed. Det handlar om ett långsiktigt arbete som inte ger snabb utdelning, men varje internationell insats som läker sår och tänder hopp bidrar förhoppningsvis till att rycka undan en del av grunden för terroristernas och politiska extremisters handlande. Utan hopp om ett bättre liv ökar riskerna för att konflikter och krig uppstår.

Medverkan i internationell fredsfrämjande verksamhet är en viktig del av svensk utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Antalet internationella fredsfrämjande insatser har ökat de senaste åren. Karaktären på insatserna har också förändrats till att inkludera såväl traditionella säkerhetshöjande åtgärder som tidiga fredsbyggande insatser, så kallade multifunktionella mandat. Dessa syftar till helhetsgrepp över säkerhetsaspekter i samarbetslandet och till ett långsiktigt perspektiv på landets utveckling och återuppbyggnad.

FN har ett globalt ansvar för internationell fred och säkerhet, och har därmed unik legitimitet att vidta övergripande åtgärder för att uppfylla millennieutvecklingsmålen. FN:s generalsekreterare Kofi Annan har tillsatt en så kallad högnivåpanel vars uppdrag är att analysera dagens hot och utmaningar, samt lämna rekommendationer om vilka förändringar FN-systemet kan behöva genomgå för att bättre hantera dessa. Sverige ger ett starkt politiskt stöd till initiativet och därutöver såväl finansiellt som substantiellt bidrag till panelens arbete. Även fortsättningsvis kommer Sverige att verka aktivt för att stärka stödet för arbetet med att anpassa FN:s arbete till dagens globala säkerhetshot.

Genom EU:s säkerhetsstrategi har EU:s medlemsstater enats kring en gemensam säkerhetsrelaterad omvärldssyn. I strategin understryks vikten av en samsyn på klyftan mellan säkerhet och utveckling. Där lyfts också de bakomliggande orsakerna till olika hot mot säkerheten fram, liksom EU:s goda förutsättningar att agera inom ett brett spektrum av politikområden. Sverige är pådrivande för att stärka folkrättens roll i detta arbete. Det långsiktiga arbetet med fattigdomsbekämpning, att stärka respekten för mänskliga rättigheter, förändra odemokratiska styrelseskick och på andra sätt stärka god samhällsstyrning, beskrivs som en grundläggande metod för att undanröja hoten mot säkerhet. Det finns idag en växande insikt om att insatser för att främja säkerhet och utvecklingsinsatser bör integreras i en högre utsträckning. Konflikthantering och långsiktig rättvis och hållbar utveckling bör vara gemensamma processer som stärker varandra. Inom ramen för Regeringskansliets expertgrupp för utvecklingsfrågor (EGDI) genomförs för närvarande en studie om hur en ökad integrering av säkerhet och utveckling skall kunna åstadkommas.

Militär och civil krishantering

Medverkan i internationella insatser har ökat de senaste åren. Utvecklingen har inneburit att karaktären på insatserna har förändrats till att inkludera såväl traditionella säkerhetshöjande åtgärder som tidiga fredsbyggande insatser. FN:s säkerhetsråd enas numera allt oftare kring multifunktionella mandat. Dessa syftar till helhetsgrepp över säkerhetsaspekter i samarbetslandet. Utöver militär och civil krishantering planeras samtidigt för insatser som syftar till att bland annat avvärja barnsoldater, stärka respekten för mänskliga rättigheter och rättsstaten och förebygga spridning av hiv/aids.

Fredsfrämjande verksamhet har utvecklats till en av det svenska försvarets huvuduppgifter. Försvarsmakten är därmed ett viktigt instrument för politiken för global utveckling, liksom Statens räddningsverk (SRV). Svenskt deltagande i fredsfrämjande verksamhet

sker i form av såväl militär trupp som civila insatser, det vill säga genom militärobservatörer, poliser och andra civila experter.

Sverige har över 50 års erfarenhet av internationella fredsfrämjande insatser. Hittills har totalt drygt 80 000 svenska soldater och officerare tjänstgjort vid olika internationella insatser. Sverige deltar i fredsfrämjande verksamhet inom ramen för FN, EU, Nato, OSSE samt Neutral Nations Supervisory Commission (NNSC) i Sydkorea och Joint Military Commission (JMC) i Sudan. Under 2004 har Sverige deltagit med drygt 1 000 personer i internationella fredsfrämjande truppinsatser, inklusive stabspersonal och militärobservatörer, fördelat på Liberia, DR Kongo, Kosovo, Bosnien-Hercegovina och Afghanistan. Sverige medverkar i de tre pågående Nato-ledda krishanteringsinsatserna och har bidragit till samtliga EU-ledda krishanteringsinsatser, såväl i de civila som i de militära. Sverige är också aktivt engagerad i utvecklingen av EU:s krishanteringskapacitet på både det civila och det militära området. Den militära insats som EU nu förbereder i Bosnien-Hercegovina kommer att komplettera andra element i EU:s breda engagemang i landet. Ett exempel på en insats som tydligt ger uttryck för den nära kopplingen mellan säkerhet och utveckling är den internationella säkerhetsstyrkan i Afghanistan, där Sverige deltar. Denna Nato-ledda, internationella styrka bidrar med en säkerhetshöjande närvaro för att skapa en säker omgivning för återuppbyggnadsinsatser och utvecklingssamarbete.

Parallellt med att FN:s fredsbevarande verksamhet har vuxit i omfång har regionala organisationers ambitioner och kapaciteter inom krishantering stärkts. Under senare år har till exempel afrikanska länder och organisationer uppvisat en ökad beredskap att hantera konflikterna på kontinenten. Sverige och EU bidrar till att stärka den afrikanska krishanteringskapaciteten, exempelvis genom stöd till Afrikanska unionen och subregionala organisationer.

Kvinnors medverkan i konflikthantering har varit ett för Sverige prioriterat område. Stöd ges till flera internationella multilaterala och enskilda organisationer som arbetar med genomförandet av FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 (2000) om kvinnor, fred och säkerhet. Som ett led i detta arbete har Försvarsmakten uppdragit åt Försvarshögskolan att utveckla all militär ledarskapsutbildning och krishanteringsutbildning med ett jämställdhetsperspektiv. Särskilda rekryteringsåtgärder skall utvecklas för kvinnliga sökanden till yrkes- respektive reservofficersprogrammen samt till den personal från Statens räddningsverk som deltar i civila internationella katastrof- och biståndsinsatser. För att sprida den svenska synen på köp av sexuella tjänster har Sverige fastställt uppförandekoder där det framgår att sexköpslagen gäller för svensk personal i internationella uppdrag.

Konfliktförebyggande

Konfliktförebyggande är ett sedan länge prioriterat svenskt område som spänner över flera politikområden och därmed utgiftsområden. I arbetet ingår såväl fortsatt långsiktigt policyarbete som insatser som sätts in med relativt kort varsel. Även i samband med etablerandet av allt fler multifunktionella fredsfrämjande insatser stärks betydelsen av aktiva åtgärder på konfliktförebyggandeområdet.

För det konfliktförebyggande arbetet är individens rätt till säkerhet och rätten att inte behöva frukta för väpnad konflikt grundläggande frågor. Insatser som rör reformer av säkerhetssektorn (polis, rättsväsende, försvarsmakter, med flera) är ett tydligt exempel på insatser som främjar samarbetsländernas förmåga att förhindra och hantera konflikter, och bidrar till fortsatt demokratisk, ekonomisk och rättslig utveckling. En ledstjärna för arbetet är bredd i och samstämmigheten mellan olika säkerhetspolitiskt och utvecklingspolitiskt betingade insatser. En interdepartemental arbetsgrupp har inrättats med syfte att utforma ett svenskt sammanhållet förhållningssätt vad gäller reformer av säkerhetssektorer.

Flertalet av dagens pågående krig har uppkommit ur tidigare olösta konflikter. I situationer efter en väpnad konflikt har den personliga säkerheten länge uppfattats vara baserad på tillgången till vapen. För att garantera säkerheten måste hållbara alternativ kunna erbjudas. Sverige har tagit initiativ till en internationell process som syftar till att förbättra hela genomförandet av program för avväpning, demobilisering och återanpassning av före detta soldater, vilket har stor betydelse för fredsprocessen i en postkonfliktsituation. Under 2004-2005 kommer Sverige att arrangera konferenser och möten med experter och utförare från olika länder, representanter från givarländer samt representanter från länder som genomför eller nyligen har genomfört insatser på området. Mellan konferenserna kommer det att pågå ett arbete för att få en samsyn mellan deltagarna på hur insatser bör genomföras och vilka förutsättningar som krävs för att dessa så kallade DDR-program (disarmament, demobilisation and reintegration) skall bli lyckade. Detta arbete förutsätter samtidigt en koppling till insatser för säkerhetssektorreform och till det långsiktiga utvecklingssamarbetet. Det internationella samfundet måste bli bättre på att i handling förebygga väpnade konflikter. Sverige arbetar aktivt för att ytterligare stärka FN:s såväl som EU:s instrument för konfliktförebyggande verksamhet. FN:s generalförsamlings förebygganderesolution som antogs i juli 2003, följs nu upp genom politiskt och finansiellt stöd.

Konfliktförebyggande skall genomsyra EU:s alla externa åtgärder och är en viktig del av unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. EU:s arbete med konfliktförebyggande verksamhet omfattar därför såväl EU:s politiska dialog som utvecklingssamarbetet och handelspolitiken. Viktiga steg har tagits för att genomföra handlingsprogrammet för förhindrande av väpnade konflikter som antogs vid det europeiska rådets möte i Göteborg 2001. Den bevakningslista över länder som kan komma att bli föremål för insatser från EU:s sida och som upprättas i början av varje ordförandeskap, är ett viktigt instrument.

Även OSSE och Europarådet arbetar konfliktförebyggande med det breda säkerhetsbegreppet. Arbetet innebär en fokusering på konfliktförebyggande, mänskliga rättigheter, rättsstatens principer och demokratibyggande, områden som alla är förutsättningar för en rättvis och hållbar utveckling. Handlingsplaner mot människohandel, jämställdhet och för frågor rörande romernas situation, samt en strategi för att möta nya hot, har utarbetats av OSSE den senaste tiden. Handlingsplanerna omfattar flera olika dimensioner av säkerhet inklusive

fredsbevarande verksamhet. Sverige har varit pådrivande inom alla områden.

Sverige stödjer även andra regionala organisationers arbete. Afrikanska unionen (AU) verkar för fred, säkerhet och stabilitet och även de subregionala organisationerna stärker sin verksamhet i nära samverkan med AU på detta område. För närvarande har AU en central roll för att bidra till att lösa konflikten i Darfur. Sverige stödjer bilateralt, och genom EU, AU:s ansträngningar. Allmänt eftersträvar den svenska politiken att stärka AU men också andra afrikanska organisationers förmåga att förebygga och hantera konflikter.

Under 1990-talet har det säkerhetsfrämjande stödet till de baltiska länderna varit centralt i svensk Östersjöpolitik. Det har inriktats på områden som säkerhetspolitisk kompetens, demokratisk styrning av totalförsvaret/försvarsmakter, överföring av försvarsmateriel, fredsfrämjande insatser, gränsbevakning och stärkt yttre gränskontroll, asyl- och migrationspolitisk kompetens, beredskap mot olyckor och katastrofer, försvarsmiljö samt icke-spridning av massförstörelsevapen. Regeringen ser nu över hur Sveriges säkerhetsfrämjande samarbete med andra länder kan fördjupas och utvecklas, i Östeuropa, Kaukasien och Centralasien.

Nedrustning och icke-spridning

Nedrustning och icke-spridning av massförstörelsevapen samt stärkt kontroll över konventionella vapen är nödvändiga åtgärder för att främja global, regional och nationell säkerhet och för att skapa förutsättningar för en rättvis och hållbar global utveckling. Sverige har bidragit till att utveckla och stärka EU:s gemensamma politik mot spridning av massförstörelsevapen. Detta arbete kommer att fortsätta. Som ett led i regeringens engagemang för nedrustning och ickespridning av massförstörelsevapen tillsattes i juli 2003 en internationell och oberoende kommission under ledning av Hans Blix som under drygt två års tid skall arbeta med nya rekommendationer och förslag på området samt bidra till att blåsa nytt liv i det globala arbetet mot massförstörelsevapen. Kommissionen förväntas presentera sin slutrapport vid årsskiftet 2005/2006.

Sverige deltar i en expertgrupp i FN som på ett mandat från generalförsamlingen gör en översyn och analys över förhållandet mellan nedrustning och utveckling. Expertgruppens rapport presenteras hösten 2004. Rapporten förväntas bland annat uppmärksamma vikten av förtroendeskapande åtgärder på hela nedrustnings- och ickespridningsområdet. Vidare berörs frågan om kostnader för ett lands genomförande av åtaganden enligt internationella avtal, till exempel förstöring av massförstörelsevapen samt åtgärder för att stävja vapenhandeln till stater med instabila nationella institutioner och strukturer.

Minröjning efter konflikter är ofta en förutsättning för social och ekonomisk utveckling i drabbade samhällen. Insatser bör så långt det är möjligt integreras i nationella utvecklingsplaner. Under perioden 2004-2005 ingår Sverige i ledningen för den grupp inom Ottawakonventionen som hanterar minröjningsfrågor.

Lätta vapen, demobiliseringsinsatser, avvärjning och återintegrering av före detta soldater är frågor som Sverige prioriterar. Sverige bidrar aktivt och kontinuerligt till att stärka såväl FN:s som OSSE:s arbete inom dessa områden.

Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer

Arbetet för de mänskliga rättigheterna är en prioritet i svensk utrikespolitik. Detta arbete skall ytterligare stärkas genom en resultatorienterad och integrerad politik. De mänskliga rättigheterna skall genomsyra alla delar av utrikespolitiken.

Kopplingarna mellan mänskliga rättigheter, hållbar utveckling och fred och säkerhet blir alltmer tydliga och accepterade. Sambanden och den nödvändiga samverkan mellan de mänskliga rättigheterna, demokratiska processer och stärkande av rättsstatens institutioner behöver ytterligare lyftas fram i arbetet.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och de olika konventionerna om mänskliga rättigheter bildar en universell värdegemenskap. Väpnade konflikter orsakas ofta av grova brott mot dessa värden. Det är legitimt att lägga sig i hur länder lever upp till sina internationella åtaganden. Att analysera och angripa grundorsakerna till väpnade konflikter leder såväl till stabilitet som till utveckling.

För att stärka den integrerade och resultatnriktade politiken för mänskliga rättigheter skall regeringar påverkas att respektera de internationella normerna. Dessa skall ges djupare förankring och vidare spridning. De mänskliga rättigheterna skall genomsyra arbetet i de globala och regionala organisationerna. Mekanismerna för att säkerställa respekten för de överenskomna normerna skall göras effektivare.

Rättighetsperspektivet grundas på det internationella normsystemet och gemensamma värden, vilket ger det legitimitet och styrka. Rättighetsperspektivet innebär att alla utvecklingsprogram skall bidra till genomförandet av de mänskliga rättigheterna, såsom de lagts fast i den allmänna förklaringen och i konventionerna om mänskliga rättigheter.

Respekt för mänskliga rättigheter bidrar till, och är i stor utsträckning en förutsättning för, demokratisering. Demokratiska beslutsprocesser förstärker skyddet av de mänskliga rättigheterna. En fungerande rättsstat och god samhällsstyrning utgör också förutsättningar för deltagande, inflytande och tillgodoseende av mänskliga rättigheter för alla.

Regeringen arbetar med att främja de mänskliga rättigheterna i det svenska utvecklingsarbetet, i EU, i FN och i regionala organisationer. I utrikes- och säkerhetspolitiken driver regeringen frågan om att i balansen mellan statssuveränitet och individens rättigheter betona det senare, det vill säga mänsklig säkerhet och det internationella samfundets ansvar att ingripa mot grova kränkningar. I det fredsbevarande och konfliktförebyggande arbetet görs satsningar på demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer, som förutsättningar för hållbara lösningar. Sverige driver på för att EU som ett led i uppföljningen av säkerhetsstrategin, skall arbeta för en starkt internationell rättsordning baserad på rättsstatsprincipen, inklusive bättre samordning och integrering av frågor om de mänskliga rättigheterna. De gemensamma åtagandena om mänskliga rättigheterna ges ökat utrymme i dialoger med samarbets-

och utvecklingsländer. Ökad användning i dialogen och samarbetet görs av de landspecifika rekommendationer som framarbetas av FN:s olika kommittéer under konventionerna om mänskliga rättigheter. Frågan om rättighetsbaserade arbetsätt drivs i FN:s fackorgan, fonder och program. Offentliggörandet av Utrikesdepartementets landrapporter om mänskliga rättigheter gör att frågorna ges ökad uppmärksamhet, inklusive i näringslivet. Satsningar görs för att stärka kompetensen i dessa frågor i Regeringskansliet.

Krigsmaterielexport

Den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken är, tillsammans med den svenska försvarspolitik, vägledande för den svenska krigsmaterielexportpolitiken. Varje ärende avgörs från fall till fall efter en samlad helhetsbedömning. Utvecklingsnivån i ett mottagarland ingår som en av de riktlinjer som ligger till grund för prövningen av ett fall. Den slutgiltiga bedömningen är ett resultat av regeringens olika mål med sin verksamhet och de skilda medel som finns att förverkliga dessa mål.

Genom kommittédirektiv 2003:80 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att utreda förutsättningarna för den framtida svenska exportkontrollen och ramarna kring den, med utgångspunkt i de förutsättningar som gällde för utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiken samt Sveriges internationella åtaganden på exportkontrollområdet.

Enligt direktiven skulle utredaren, bland många andra frågor, företa en översyn av gällande svenska riktlinjer för vapenexport och därvid också undersöka möjligheterna att integrera de internationella europeiska riktlinjerna med de till stor del redan överensstämmande svenska.

Riksdagen har tillkännagivit att den av regeringen tillsatta utredningen om översyn av riktlinjerna för krigsmaterielexport (UD 2003:02), noga överväger hur fattigdoms- och utvecklingsaspekterna i mottagarlandet samt övriga aspekter som ryms inom en samstämmig politik för en global utveckling vad avser mål, perspektiv och huvuddrag kan införas i riktlinjerna. Riksdagen ansåg vidare att regeringen särskilt skulle tillse att utredaren prövade frågan om den hållbara utvecklingen i mottagarlandet, med de specificeringar som gavs i de internationella riktlinjernas åttonde kriterium, borde införlivas med de svenska riktlinjerna och, om så befanns lämpligt, lämnade förslag om hur detta borde ske. I skrivelse den 11 februari 2004 överlämnade Regeringskansliet (Utrikesdepartementet) Utrikesutskottets betänkande (2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112) till utredningen för beaktande under det fortsatta utredningsarbetet.

I kriterium åtta i EU:s uppförandekod för vapenexport anges ett antal parametrar som medlemsstaterna enats om att använda för att pröva en vapenexportaffärs förenlighet med mottagarlandets tekniska och ekonomiska förmåga. EU:s medlemsstater kommer därvid att beakta huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra den hållbara utvecklingen i mottagarlandet. I sammanhanget kommer medlemsstaterna även att beakta mottagarlandets relativa nivå på militära och sociala utgifter och även ta hänsyn till eventuellt bistånd från EU eller bilateralt bistånd.

De övergripande målen i Sveriges handelspolitik på såväl multilateral nivå inom Världshandelsorganisationen (WTO) som i de bilaterala och regionala frihandelsförhandlingarna är samstämmiga med politiken för global utveckling. Utvecklingsdimensionen ligger djupt förankrad i de svenska handelspolitiska målsättningarna. En utvecklad handel är ett viktigt verktyg för ekonomisk tillväxt och möjlighet att uthålligt bekämpa fattigdomen och är därför en avgörande komponent för att nå en rättvis och hållbar global utveckling. Export skapar arbetstillfällen och möjligheter att generera resurser. Import behövs för inhemsk produktion, stärker konkurrensen och bidrar till ett bredare utbud och sänkta konsumentpriser.

På EU-nivå finns dock ett behov av ökad samstämmighet. Kombinationen av handelspolitikens utformning, med direkta och indirekta handelshinder och EU:s gemensamma jordbrukspolitik försvårar utvecklingsländernas förutsättningar att konkurrera på EU:s interna marknad och på världsmarknaden. Flera medlemsstater i EU är mindre benägna att lätta på tullskydd och subventioner på känsliga varor trots att en avveckling skulle vara gynnsam för tillväxt och utveckling både i utvecklingsländerna och i EU. Det finns också flera exempel på hur krångliga och oförutsägbara interna EU-regler kan fungera som dolda handelshinder särskilt gentemot utvecklingsländer och som därmed kan begränsa möjligheterna för en rättvis och hållbar global utveckling. Som medlem i EU ligger en viktig del av det svenska handelspolitiska arbetet i att påverka EU:s ställningstaganden i en utvecklingsfrämjande riktning.

Nedmonterade handelshinder och reformerad jordbrukspolitik i de rikare länderna skulle gynna den globala utvecklingen som helhet, och särskilt utvecklingsländerna. En komplicerande faktor står dock att finna i att utvecklingsländerna är en mycket heterogen grupp, och att alla inte har samma intressen i den internationella handelspolitiken. Förändringar i handels- och jordbrukspolitik kan, om de inte kombineras med andra åtgärder, få negativa konsekvenser för enskilda utvecklingsländer på kort sikt. Det kan exempelvis gälla länder som är nettoimportörer av livsmedel och saknar förutsättningar för att ställa om sin produktion, eller länder som hittills har gynnats av EU:s marknadsordning för socker, som reglerar EU:s interna priser samt handel med socker. För att fattiga producenter skall gynnas av en fri och rättvis handels- och jordbrukspolitik är tillgång till avsättningsmarknader och transparent prisinformation en förutsättning. Det är viktigt att vara uppmärksam på hur tillfälliga negativa konsekvenser skall hanteras samt att säkerställa resurser för detta.

En försvårande omständighet i den internationella handelspolitiken kommer sig av det faktum att en majoritet av världens fattiga bor i stora länder med stor och många gånger konkurrenskraftig produktion. Beredskapen inom EU och i andra industriländer att minska handelshindren för produkter från dessa länder är mindre än i förhållande till utvecklingsländer med en mindre befolkning och produktion. Skälet är att de stora ländernas produktion påverkar andra länders marknader på ett sätt som inte går att negligera. Denna problematik är inte unik för det handelspolitiska området.

Eftersom jordbrukssektorn är ryggraden i de flesta utvecklingsländers ekonomier blir jordbruket en nyckelfråga även på handelsområdet. En öppnare och mer rättvis världshandel på detta område skulle ge förutsättningar för en tryggare global livsmedelsförsörjning liksom för sysselsättning, högre inkomster och diversifiering av ekonomin. Ökade möjligheter för handel med arbetsintensiva industrivaror liksom en öppnare tjänstehandel har också stor betydelse för utvecklingsländers utveckling. För många utvecklingsländer, och inte minst för deras fattiga invånare, är också fiskesektorn av avgörande betydelse som en källa till livsmedelssäkerhet och sysselsättning och har ofta stor betydelse för ländernas exportinkomster.

Inom ramen för politiken för global utveckling fortsätter Sverige att driva följande sakfrågor i det handelspolitiska arbetet, nationellt och inom EU :

- Bättre marknadstillträde för fattiga länder till OECD-länders marknader. Varor och tjänster som är av särskilt intresse för de fattigaste länderna skall prioriteras.
- Eliminering av exportstöd av alla slag och av handelssnedvridande subventioner inom jordbruket.
- Tillräcklig flexibilitet för fattiga länder i internationella handelsförhandlingar och i genomförandet av internationella handelsavtal.
- Samstämmighet mellan en öppnare handel och internationellt antagna miljökonventioner.
- Bättre villkor för utvecklingsländers exporttillträde till EU (bättre tullförmåner, fler produkter och tjänster samt enklare ursprungsregler) och möjlighet för utvecklingsländer att sälja ekologiska produkter och miljötjänster på samma villkor som EU:s producenter.
- Främjande av import från utvecklingsländer till EU och Sverige.
- Förenkling av krav och handelsregler för internationell handel som är särskilt betungande för fattiga länder.
- Bättre dialog med fattiga länder om internationell handelspolitik i syfte att stärka deras röst och bryta deras marginalisering i den internationella handeln.
- Stöd till utvecklingsländernas egna strävanden att formulera sin handelspolitik och främja handeln gentemot varandra. Tullmurarna mellan utvecklingsländer är ofta mycket höga.

Eftersom EU:s handels- och jordbrukspolitik är gemensam för alla medlemsländer påverkar Sverige internationella processer främst genom det interna EU-arbetet. Handelspolitiskt är de pågående förhandlingarna inom ramen för WTO (utvecklingsdagordningen från Doha) centrala. Hänsyn till de fattigaste ländernas intressen genomsyrar Sveriges positioner på alla förhandlingsområden, och framförs ständigt från svensk sida då Dohaförhandlingarna diskuteras inom EU. Sverige har även både politiskt och finansiellt stött några väst- och centralafrikanska bomullsproducerande länder i deras arbete med bomullsinitiativet i WTO. Länderna bakom bomullsinitiativet vill att alla länders handelsstörande stöd till bomullssektorn skall avskaffas för att de skall

kunna konkurrera på rättvisa villkor på världsmarknaden. Priserna på världsmarknaden är i dagsläget artificiellt låga till följd av omfattande internstöd i framförallt USA, men även i Kina och EU.

Andra viktiga internationella processer där Sverige tar utvecklingspolitisk hänsyn i EU-arbetet är förhandlingarna om bilaterala och regionala frihandelsavtal, förhandlingar om ekonomiska partnerskapsavtal (EPA) inom ramen för Cotonousamarbetet med Afrika Karibien och Stilla havet, FN-toppmötet i Johannesburg 2002 om hållbar utveckling, FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD XI) och uppföljning av dessa konferenser. Även utarbetandet av en ny förordning för Europeiska gemenskapens (EG) autonoma tullpreferenssystem för utvecklingsländers export till EU är viktigt, liksom uppföljningen av EU-kommissionens grönbok om preferensiella ursprungsregler från 2003.

För att stärka utvecklingsländernas förmåga att dra fördel av existerande marknadstillträde har Sverige aktivt medverkat till att EU-kommissionen har satt upp en Internetbaserad Helpdesk med viss nyckelinformation om handelspolitiska regler för exportörer från utvecklingsländerna.

Sverige agerar även nationellt för att skapa bättre förutsättningar för utvecklingsländers handel. Ett exempel är regeringens beslut att under år 2004 inrätta en kontaktfunktion på Kommerskollegium dit exportörer i utvecklingsländerna kan vända sig för att få hjälp att hantera det handelspolitiska regelverk som de möter vid export till Sverige och EU. Ett annat är utredningen om den så kallade särskilda och differentierade behandlingen av utvecklingsländer, Special and Differential Treatment (SDT) i WTO. Syftet med utredningen är att ge förslag till flexibilitet i WTO-förhandlingarna, och stöd till hur SDT skall kunna bli mer användbart och bättre bidra till utvecklingsländernas utveckling och integrering i världshandeln. Sverige har även tillsammans med övriga nordiska länder tagit initiativ till att förbättra dialogen med afrikanska länder om handel och utveckling i det så kallade Nordiska Afrika-initiativet. Det syftar till att öka förståelsen för Afrikas intressen i bland annat WTO liksom för behov av handelsrelaterat bistånd som förstärker kapaciteten att kunna utnyttja ett ökat marknadstillträde.

Sverige har identifierat stora utvecklingsländer som Indien, Brasilien och Sydafrika som nyckelaktörer i den internationella handelspolitiken, både för att nå millennieutvecklingsmålen och för att åstadkomma en öppnare internationell handel. Fortsatt dialog och samarbete med dessa länder är därför av vikt.

På svenskt förslag fattade OECD under år 2003 beslut om att genomföra en omfattande studie av hur strukturomvandling till följd av öppen handel på bästa sätt understöds på ett socialt ansvarsfullt sätt på nationell nivå. Studien skall lyfta fram goda exempel på strukturreformer – i såväl utvecklingsländer som rikare länder – som syftar till förenkling och liberalisering av handeln.

För att fattiga länder skall kunna dra nytta av öppnare och mer förutsägbara handelsvillkor är det viktigt att en investerings-, privatsektor- och exportfrämjande omgivning etableras. Vidare behövs ett gott samhällsstyre och en effektiv kamp mot korrruptionen. Dessutom är det viktigt att ländernas handelspolitiska kompetens stärks, både vad gäller kapacitet att formulera och driva egna handelspolitiska

prioriteringar och för export- och importutveckling. Sverige har som WTO-medlem, till exempel vid ministertoppmötet i Doha 2001, gjort åtaganden om tekniskt bistånd inom flertalet förhandlingsområden. Utvecklingssamarbetet fyller här en viktig katalytisk funktion. Genom att stödja utvecklingsländernas ansträngningar inom handelspolitiken kan utvecklingssamarbetet bidra till att underlätta för fattiga länder att dra nytta av internationell handel. De biståndsmedel som inriktas på multilateralt handelsrelaterat stöd i främst de minst utvecklade länderna har successivt ökat. En förstudie har inletts kring möjligheten att skapa ett internationellt institut för att stärka utvecklingsländernas kapacitet att formulera och genomföra sin egen handelspolitik.

2.4 Migrationspolitik

Asyl- och migrationspolitiken är i många avseenden en självklar del av politiken för global utveckling. Migration bidrar till utveckling. När människor söker sig över gränser för att arbeta, bilda familj eller studera skapas utvecklingsmöjligheter. Idéer och kunskap sprids. Människor möts. Men sambandet är också det motsatta. Flyktingskap har sitt ursprung i orättvisa, förtryck och ofrihet. En politik som främjar en rättvis och hållbar global utveckling bidrar till att undanröja flyktingskapets orsaker. Den minskar den ofrivilliga migrationen i världen.

Migrationspolitiken har under lång tid i hög grad varit fokuserad på asylrätten. Att söka asyl är en mänsklig rättighet, likaså att få asyl om man är förföljd. Det är en del av det gemensamma ansvar som världens länder har för människor som tvingas fly. På det sättet är också asylpolitiken ett redskap i kampen för mänskliga rättigheter. Den är också en livlina för människor runt om i världen som engagerar sig mot förtryck och orättvisor, för demokrati och social och ekonomisk utveckling, i strid med sitt lands regim. Asylpolitik kan dock aldrig skapa rättvisa i världen, den måste sättas in i sitt sammanhang, som en del av internationell solidaritet och globalt ansvarstagande.

Den svenska migrationspolitiken bör ses som en helhet, som omfattar flykting-, invandrings-, invandrar- och återvändandepolitik samt innefattas i utrikes-, säkerhets-, handels- och biståndspolitik. Migrationspolitik är mer än asylpolitik. Det blir allt mer uppenbart. Den ökade rörligheten och de stora demografiska utmaningar, som många av världens länder står inför, har lett till ett nytt sätt att se på migration. Utvecklingen har varit jämförbar med den förändring i synen på miljön som skedde på 1970-talet och som slog igenom med full kraft på 1990-talet. Miljöskydd sågs inte längre som en bromskloss för utveckling, utan som en drivkraft, rentav en del av begreppet utveckling. På samma sätt är migration en förutsättning för utveckling. Förmågan att förverkliga de möjligheter som skapas när människor flyttar kommer att vara avgörande för många länder i framtiden, både rika och fattiga.

Nödvändigheten av en helhetssyn och samverkan som inkluderar sambandet mellan biståndspolitik och migrationspolitiken fastslogs redan i december 1996 av riksdagen genom beslutet över prop. 1996/97:25 Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv.

Asyl- och migrationspolitiken är ett politikområde som väcker starka känslor. Ett skäl är att när människor söker skydd i Sverige spelas världens orättvisor upp för våra ögon. Det som vanligtvis betraktas på långt avstånd kommer nära. Det beror också på att det i migrationspolitiken finns inbyggda målkonflikter. Å ena sidan människors rätt att söka asyl och Sveriges skyldighet att erbjuda dem som är förföljda en fristad, å andra sidan det svenska beslutet att ha en reglerad invandring, vilket bland annat innebär att personer som tar sig till Sverige men saknar asylskäl skall återvända till sina hemländer, även om förutsättningarna där är sämre än i Sverige.

Det finns starka nationella intressen i migrationspolitiken. Det finns en bred politisk enighet om att Sverige i likhet med andra länder skall ha en reglerad invandring. Ett av skälen är att Sverige värnar arbetsrätten, för svenska arbetstagare, men också för utländsk arbetskraft som kommer hit. Arbets- och lönevillkor skall vara lika för alla. Det är behoven på den svenska arbetsmarknaden som styr invandringen av arbetstagare från länder utanför EU och det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

Utbudet av arbetskraft behöver långsiktigt öka om det skall vara möjligt att undvika arbetskraftsbrist, säkra en hållbar ekonomisk tillväxt och finansiera framtidens välfärd. Kraftfulla åtgärder för att ta till vara hela den potentiella arbetskraft som finns i landet är nödvändiga, men knappast tillräckliga. I en bred politik som syftar till att hålla arbetskraftsutbudet uppe och motverka bristsituationer kan ökade möjligheter till arbetskraftsinvandring från länder utanför EU/EES vara ett av flera kompletterande element. Regeringen har mot denna bakgrund tillkallat en parlamentarisk kommitté som skall se över det regelverk som styr möjligheterna till arbetskraftsinvandring med syfte att ta fram ett regelverk som medger vidgad arbetskraftsinvandring från länder utanför EU/EES. En grundläggande utgångspunkt för utredningsarbetet skall vara att löner, försäkringsskydd och övriga anställningsvillkor för personer som invandrar för att arbeta skall vara i nivå med dem som gäller för andra arbetstagare.

Sett ur de migrerande arbetarnas perspektiv är problemen delvis andra. Många av dem som i dag arbetar utanför sitt hemland är mer utsatta än andra. Dåliga språkkunskaper och bristande information om ett lands lagar gör att många är helt utlämnade till arbetsgivaren. Många anställs illegalt, en ökande andel av dem är kvinnor som arbetar i rikare människors hem eller unga män som säsongarbetar inom jordbruket eller byggnadsindustrin. Några länder har så kallade gästarbetersystem, där utländsk arbetskraft lever och arbetar med helt andra rättigheter än landets egna medborgare.

En minskande andel av dem som söker asyl har behov av internationellt skydd. Allt fler gör det av andra skäl. Det är oftast starka personliga skäl, men det är inte asylskäl. De senaste åren får allt fler avslag på sina asylansökningar. Liksom i andra länder är det emellertid åtskilliga som trots avslaget inte återvänder till sina hemländer. Det har lett till att många länder idag har överbelastade asylsystem, vilket i sig är ett hot mot asylrätten.

Migration skall vara en möjlighet, men inte den enda utvägen. Ökade utvecklingsmöjligheter i fattiga länder är den långsiktiga lösningen för att förebygga den ofrivilliga migrationen. Utvecklingsinsatser är mot denna bakgrund avgörande. Det handlar om att förbättra förutsättningarna för människor att stanna kvar, till exempel genom bättre möjligheter att producera och sälja varor och tjänster i hemlandet, istället för att tvingas flytta för att göra samma jobb någon annanstans i världen. Handels- och jordbrukspolitiken har en viktig roll i det arbetet.

De pengar som migranter skickar tillbaka till sina hemländer utgör en viktig inkomstkälla för miljontals familjer i utvecklingsländer. År 2003 beräknades totalsumman av dessa så kallade remitteringar uppgå till 100 miljarder dollar, det vill säga ungefär dubbelt så mycket som världens totala utvecklingsbistånd. Men alltför mycket pengar går förlorade på vägen. Överföringskostnaderna måste minska.

En annan stor utmaning är att motverka så kallad kunskapsflykt, det vill säga att kompetent, utbildad arbetskraft försvinner från fattiga länder, och snarare hitta former för "brain circulation", det vill säga att den kunskap och det kapital som blir resultatet av migration också återförs till ursprungsländerna. I det sammanhanget spelar också arbetet med återvändande inom ramen för asylpolitiken en central roll.

Processer för ökad samstämmighet

År 2001 tog Schweiz initiativ till ett mellanstatligt forum, Berninitiativet, för att diskutera internationell migration. Målet är att öka samarbetet mellan länder och skapa en internationell dagordning för migration. Behovet av ett fungerande internationellt regelverk för migrerande arbetare var en huvudfråga, en annan behovet av förbättrat samarbete och samordning mellan olika internationella organisationer som FN:s flyktingkommissariat (UNHCR), Internationella arbetsorganisationen (ILO), International Organization for Migration (IOM), men också FN:s befolkningsfond (UNFPA), FN:s utvecklingsprogram (UNDP), FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) och Världsbanken.

Hösten 2003 etablerades en oberoende global kommission för internationell migration. Initiativet togs av Sverige och Schweiz och innebar en vidareutveckling av flera av de idéer som Berninitiativet lyft fram. Kommissionen leds av förre migrations- och biståndsministern Jan O. Karlsson tillsammans med Ramphela Mamphela från Sydafrika. Kommissionen tar sin utgångspunkt i de möjligheter som skapas när människor flyttar. Målet är ett stärkt politiskt ledarskap, ett större delat ansvar för världens flyktingar, en stärkt rättsordning och ett bättre skydd för dem som byter land av andra orsaker än flykt från krig och förföljelse.

För att göra det möjligt att vidga arbetskraftsinvandringen till Sverige även från länder utanför EU/EES har regeringen tillsatt en utredning som har till uppgift att se över regelverket för och behovet av sådan arbetskraftsinvandring. Hösten 2004 väntas en Grönbok om arbetskraftsinvandring från EU-kommissionen.

EGDI vid Utrikesdepartementet har initierat och publicerat en studie om utvecklingseffekterna av internationell migration och vilken betydelse som mottagande länders migrationspolitik har för fattiga

länder. Studien presenterades våren 2004. Den fördjupar kunskaperna om migrationens orsaker, betydelsen av de pengar som migranter skickar hem och de hinder som finns samt effekterna av kunskapsflykt och återflyttning.

Generellt har Sverige i betydande utsträckning gett stöd till flyktingrelaterade insatser. Detta har inte minst skett under en följd av år på västra Balkan, ett område av stor direkt migrationspolitisk betydelse för Sverige. Omfattningen av de flyktingrelaterade insatserna i området sedan 1996 kan uppskattas till ca 1 500 miljoner kronor, vilket gett uppskattningsvis minst 70 000 personer möjlighet att återvända till hemorterna. Insatserna har emellertid endast undantagsvis varit specifikt utformade för att främja återvandring av flyktingar som fått skydd i just Sverige eller andra personer som måste återvända till sitt hemland efter att ha nekats uppehållstillstånd här. Det är väsentligt att främjande av återvandring och återvändande från Sverige också tillmäts betydelse i det svenska internationella utvecklingssamarbetet. Detta beaktas när så är aktuellt i landstrategierna för utvecklingssamarbetet.

Den svenska asylpolitiken genomgår för närvarande flera förändringar. Målet är att få en tydligare och effektivare asylprocess, där rättssäkerheten stärks, liksom asylsökandes och svenska allmänhetens förtroende för processen. En rad åtgärder har redan vidtagits, andra har föreslagits riksdagen.

Arbetet pågår också för att öka samarbetet och samverkan mellan olika aktörer. Det gäller till exempel arbetet inom FN och framför allt med UNHCR. Sverige verkar aktivt för att UNHCR skall få det stöd organisationen behöver, även finansiellt, men också för att samverkan med andra aktörer skall förbättras. Det svenska bidraget till UNHCR år 2004 uppgår till 430 miljoner kronor.

Det är också ett gemensamt ansvar för EU:s medlemsstater att harmonisera asylpolitiken inom EU. I dag finns det gemensamma minimiregler för hur asylprocessen skall se ut, hur asylrätten skall tolkas, om nivån på mottagandet och hur vi gemensamt skall agera om en ny massflyktssituation, liknande den som ägde rum i samband med kriget i Bosnien-Hercegovina, uppstår. Arbetet med att skapa en bra och enhetlig asyl- och migrationspolitik inom EU fortsätter.

2.5 Politik för social omsorg och folkhälsa

Sambanden mellan hälsa, miljö och social och ekonomisk utveckling lyfts fram i flera dokument och deklARATIONER från såväl FN som Världsbanken. Sverige arbetar aktivt inom FN-systemet och andra internationella fora för att förbättra situationen för världens befolkning och i synnerhet för barn, kvinnor, äldre och funktionshindrade.

Sverige stödjer även ett samlat och effektivt folkhälsoarbete inom EU. I begreppet globala nyttigheter ingår att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar. Inom folkhälsoprogrammet ingår arbete kring alkohol, narkotika, tobak och sexuell och reproduktiv hälsa, inklusive hiv/aids.

Smittsamma sjukdomar orsakar ca 30 procent av alla dödsfall i världen. Särskilt stor betydelse har hiv/aids-epidemin, malaria och tuberkulos. Hiv/aids-epidemin orsakar en allt större andel av dödsfallen i utvecklingsländerna. Utbredningen av epidemin försvårar ansträngningarna att uppnå en rättvis och hållbar global utveckling.

För många barn som lever i fattigdom eller rättslöshet är fortfarande olika diarrésjukdomar och mässling en vanlig dödsorsak. Med det ökade internationella utbytet påverkar ett lands hälsoutveckling i ökande grad den internationella och globala situationen. Av samma anledning finns behov av att beakta det globala perspektivet och samstämmigheten i utformningen av den nationella politiken. Internationellt samarbete och erfarenhetsutbyte om strategier och metoder för ett effektivt förebyggande arbete syftar till att angripa smittspridningens bakomliggande faktorer som är avgörande för ett lands hälsoutveckling och därmed även för den regionala och globala hälsoutvecklingen.

Inom Världshälsoorganisationen (WHO) har det påbörjats ett arbete med att revidera det internationella hälsoreglementet, i syfte att skapa ett globalt instrument för att hantera allvarliga hot mot hälsan och för att få till stånd ett effektivare rapporteringssystem. Sverige stödjer detta arbete. Det internationella hälsoreglementet omfattar i dagsläget enbart gula febern, kolera, pest och i någon mån malaria. De senaste årens händelser, bland annat utbrottet av SARS, diskussionerna kring möjlig användning av biologiska stridsmedel och farhågorna för att en influensapandemi skall bryta ut, visar tydligt att det finns ett behov av att se över de globala instrumenten för att förebygga och hantera denna typ av förhållanden. Det internationella samarbetet har även ökat för att utrota polio och att begränsa malaria och tuberkulos.

Sverige deltar även i internationellt samarbete genom bland annat WHO för att stärka och främja utvecklingsländers intressen på läkemedelsområdet. Apoteket AB är involverat i framtagande av grundläggande standarder för läkemedel mot hiv/aids, tuberkulos (TBC) och malaria. I verksamheten ingår även att ta fram testmetoder för kvalitetskontroll och stöd till fattiga och hårt hiv/aids-drabbade länder att utveckla egen kvalitetssäkring. De kemiska referenssubstanserna som köps från Apoteket är en viktig del i att göra det möjligt för fattiga länder att själva utföra sin kvalitetskontroll av läkemedel.

Ett bilateralt samarbete genom ett hälsoforum pågår sedan 2003 mellan Sverige och Sydafrika. Syftet är att politiskt stödja och underlätta långsiktigt samarbete inom områden som är centrala för folkhälsan genom dialog, utbyte av erfarenheter och information, överföring och utbyte av expertkunskaper och kompetensutveckling. En viktig del av Hälsoforum är samarbetet mellan myndigheter i Sverige och Sydafrika. Ambitionen är att gradvis utveckla samarbetet inom de fem områden som man gemensamt prioriterat: hiv/aids, tuberkulos och andra smittsamma sjukdomar, reproduktiv hälsa och rättigheter, reform av hälsosektorn, hälsofrämjande åtgärder och hälsokonsekvensbedömningar samt skadeprevention.

Brist på rätten till egen sexualitet drabbar främst personer som redan är marginaliserade eller maktlösa. Kvinnor och flickor, homosexuella, bisexuella, transpersoner samt ungdomar är särskilt utsatta. Årligen smittas 340 miljoner människor i världen av sexuellt överförbara infektioner. Trots att de flesta sjukdomar går att bota saknar fattiga människor ofta tillgång till vård och mediciner. Komplikationer i samband med graviditet och barnafödande, liksom vid illegala och osäkra aborter, bidrar varje år till miljontals kvinnors död eller invalidisering. Det finns också en stark koppling mellan spridningen av hiv/aids och bristen på sexuell och reproduktiv hälsa och därtill hörande rättigheter.

Sverige tillhör de länder som kraftfullt arbetar för att lyfta fram frågor kring sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter på den internationella dagordningen och för att dessa rättigheter skall betraktas som en del av de mänskliga rättigheterna. I maj 2004 antog Världshälsoförsamlingen en resolution om reproduktiv hälsa som syftar till att påskynda utvecklingen inom området. Europaparlamentet och europeiska unionens råd antog 2003 en förordning om stöd för strategier och åtgärder avseende reproduktiv och sexuell hälsa och därtill hörande rättigheter i utvecklingsländerna.

Hiv/aids

Att hejda spridningen av hiv/aids är grundläggande för att skapa en rättvis och hållbar global utveckling. Likaså är främjande och skydd för de mänskliga rättigheterna en förutsättning för att vinna kampen mot hiv/aids. Detta är en uppgift som kräver stora insatser av alla berörda parter inom en lång rad olika områden. Av världens 40 miljoner människor med hiv/aids lever cirka 27 miljoner i Afrika, men även i länder i före detta Sovjetunionen och i Asien ökar andelen av befolkningen som bär på smittan dramatiskt. På grund av ojämlika maktstrukturer mellan könen och utbrett våld, inklusive våldtäkt, utgör kvinnor och flickor idag majoriteten av nyinfekterade.

För att vinna kampen mot hiv/aids är det nödvändigt att satsa på förebyggande insatser. Sverige betonar särskilt att det förebyggande arbetet utgår från ett brett perspektiv på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Samtidigt måste världssamfundet öka tillgången till vård och behandling. Sverige stödjer därför "3 by 5"-initiativet, som startades av WHO och UNAIDS och syftar till att tre miljoner människor vid utgången av 2005 skall få behandling med bromsmediciner.

Sverige bidrar även till utvecklingen av hiv-vaccin genom den forskning som bedrivs i Sverige, forskning som svenska forskare bedriver i drabbade länder samt genom ekonomiska bidrag till internationellt forsknings-samarbete. En fråga som varit föremål för diskussion är patenträtten för hiv-läkemedel där det finns motstridiga intressen mellan ett akut behov av hiv-läkemedel i utvecklingsländer och att skapa incitament för utvecklingen av nya läkemedel.

Sverige arbetar såväl bilateralt som inom EU och andra internationella organ med den kraftiga ökningen av hivsmittade i närområdet. Hösten

2003 upprättades i Oslo ett Partnerskap om hälsa och socialt välbefinnande inom ramen för EU:s nordliga dimension där hiv/aids är en viktig fråga. Vid ett ministermöte i Dublin, 2004, antogs en deklarationen om hiv/aids i Europa. Skr. 2004/05:4

Tobak, alkohol och narkotika

WHO har i sin världshälsorapport 2003 visat att icke smittsamma sjukdomar svarar för merparten av den globala sjukdomsördan och att missbruk av tobak och alkohol är bland de största riskfaktorerna i världen.

De flesta som dör på grund av konsumtion av tobaksprodukter eller exponering av tobaksrök är fattiga människor i fattiga länder. Genom den gemensamma jordbrukspolitiken subventionerar EU tobaksodling inom unionen. Sverige motsätter sig detta. Världshälsoförsamlingen antog 2003 WHO:s ramkonvention om tobak, vilken syftar till att stödja regeringar att införa nationella regler och till att skapa en uppsättning internationellt accepterade standarder för tobakskontroll. Även alkoholmissbruk tenderar att slå hårdast mot fattiga människor. Särskilt drabbade är män i fattiga och marginaliserade befolkningsgrupper men andelen kvinnor som missbrukar alkohol ökar. Barn och unga är särskilt sårbara för alkoholens skadeverkningar både vad gäller egen konsumtion och omgivningens.

I takt med att narkotikaproblemen ökat i världen har behovet av ett globalt narkotikasamarbete vuxit. FN fungerar i dag som bas för kontrollen av såväl den legala produktionen och handeln med narkotika som den illegala handeln. Förutom samarbetet för att begränsa utbudet pågår i dag också arbete med att utveckla ett internationellt samarbete kring hur efterfrågan på narkotika skall kunna begränsas. I Europa har utvecklingen inom EU inneburit att nya instrument tillkommit för narkotikabekämpningen, framförallt inom polis- och tullsamarbetet, något Sverige välkomnar.

En komplicerande faktor med bekämpning av narkotikaproduktion handlar om att det är svårt att skapa alternativa sysselsättningar för fattiga människor som i dagsläget får sin försörjning från odling av kokaplantor eller framställning av narkotiska preparat.

Sverige kanaliserar huvudparten av sitt internationella engagemang i narkotikafrågan genom multilaterala organisationer. Det innebär att Sverige deltar inom ramen för flertalet organ som arbetar med narkotikaproblematiken.

Social omsorg

Sverige var en av de första staterna att ratificera FN:s konvention om barnets rättigheter, och deltar nu aktivt i FN:s arbete med en konvention för funktionshindrades åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Förutom bilaterala möten på politisk nivå som har behandlat frågan har Regeringskansliet arrangerat seminarier i de baltiska staterna för såväl regeringstjänstemän som frivilligorganisationer.

Inom ramen för Östersjöstaternas råd (CBSS) pågår ett samarbete kring barn i utsatta situationer. Utgångspunkten är ett åtagande från Världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn i Stockholm 1996 som gäller regionalt samarbete kring dessa frågor. Arbetet har sedan starten vidgats till att omfatta även andra grupper av barn i utsatta situationer. Samverkan med enskilda organisationer är en central del i arbetet. En arbetsgrupp för samarbete om barn i utsatta situationer har etablerats. Samtidigt har en barnenhet inom sekretariatet för CBSS inrättats. Arbetsgruppen har prioriterat arbete med sexuell exploaterade barn, gatubarn, barn på institution, barn som begår brott samt från och med 2003 barn som ensamman kommit över gränserna inom Östersjöregionen.

Socialförsäkring

Svensk välfärdspolitik har sedan länge väckt stort intresse i omvärlden på grund av dess universalism, individualism samt generositet. Den svenska modellen skiljer sig ofta från övriga rika länders motsvarigheter, och i synnerhet från systemen i fattigare länder vars ekonomi inte tillåter en så utbyggd välfärd. Intresse finns, i första hand för det svenska nya pensionssystemet, men även för hur Sverige lyckats bibehålla ett generöst socialförsäkringssystem och samtidigt beivra fusk, och för hur systemet finansieras.

Sverige är aktivt involverat i tjänsteexport på socialförsäkringsområdet. Tjänsteexporten syftar till att stärka samarbetsländernas institutionella kapacitet, vilket kan bidra till effektivare socialförsäkringssystem och i förlängningen minskad social utslagning.

2.6 Ekonomisk politik och finansiella frågor

Ekonomisk tillväxt är en nödvändig förutsättning för att ett lands fattigdom varaktigt skall kunna minskas och därmed för en rättvis och hållbar nationell, regional och global utveckling. Med ökad ekonomisk och finansiell integration påverkas enskilda länders ekonomier i ökad utsträckning av utvecklingen på det internationella planet. Inte minst för fattiga länder har den globala ekonomiska utvecklingen stor inverkan på möjligheten att skapa en hållbar ekonomisk tillväxt. Ekonomisk och finansiell stabilitet stimulerar investeringar och produktivitet och bidrar därmed till den ekonomiska tillväxten. För att tillväxt skall leda till fattigdomsminskning är fördelningsspolitik och ett institutionellt sammanhang som sätter fattiga människor i förgrunden en förutsättning. För att skapa ett investerings- och tillväxtfrämjande klimat finns i många utvecklingsländer ett behov av starkare samhällsinstitutioner, till exempel ett fungerande rättsväsende. Utvecklingsarbetet kan genom stöd till kapacitetsuppbyggnad (institutionsutveckling och förvaltningskunskap) öka utvecklingsländernas möjligheter att dra fördel av den ekonomiska globaliseringen.

Det finns idag en global finansmarknad, även om den gränsöverskridande handeln inom vissa marknadssegment är tämligen

regionalt betingad. Den ökade globala finansiella integrationen har också medfört ökat välstånd till stora delar av världen genom förbättrade tillväxtmöjligheter. Detta har bland annat skett som en följd av ökad tillgång till kapital för investeringar, kunskapsöverföring samt incitament att förstärka den inhemska finansiella sektorn. Samtidigt innebär friare och ökade kapitalflöden också nya utmaningar. Dels blir de länder som deltar i den ökande finansiella integrationen särskilt sårbara för snabba och stora kapitalutflöden och spridningar av en finansiell kris från ett land till andra länder. Dels ökar risken för missbruk av det finansiella systemet genom t ex penningtvätt och terroristfinansiering.

Fattiga och marginaliserade människor i låg- och medelinkomstländer är särskilt sårbara för finansiella kriser vilket har visat sig tydligt i de kriser som drabbat Asien och nyligen Argentina. I brist på välfärdssystem riskerar kriser leda till en förvärrad ekonomisk och social situation för många fattiga, inte minst för kvinnor och barn. Finansiell stabilitet är en grundförutsättning för tillväxt och utveckling. Skall de globala marknaderna kunna ge största möjliga bidrag till att öka välfärden i världen, behöver de fungera smidigt och utan störningar. En stabil finansiell sektor med en reglering som bejakar konkurrens och effektivitet leder till en jämnare och över tiden högre tillväxt. Sverige arbetar därför inom olika internationella fora för att skapa förutsättningar för ökad stabilitet i det finansiella systemet.

För att nå framsteg krävs omfattande internationellt samarbete, inte minst i IMF som är det viktigaste multilaterala forumet för global ekonomisk stabilitet. Lejonparten av finansmarknadsregleringen som styr Sverige är idag europagemensam. Sveriges arbete för att stärka den finansiella stabiliteten i världen sker därför också genom EU-samarbete.

Terrorism, finansiell instabilitet och penningtvätt motverkar möjligheterna att nå en rättvis och hållbar global utveckling. För att stävja dessa företeelser deltar Sverige i bi- och multilateralt skattesamarbete och mellanstatlig samverkan för bekämpning av terroristfinansiering.

Krishantering

Krisförebyggande åtgärder i form av en sund och trovärdig ekonomisk politik samt god finansiell reglering och tillsyn är viktiga. Sverige deltar därför aktivt i det internationella arbetet med att förbättra hanteringen av finansiella kriser, framförallt inom IMF. Trots vissa framsteg måste krishanteringsarbetet fortsätta och nya verktyg behövs för att klara av att hantera de ”nya finansiella kriserna” med stora finansieringsbehov och ett mer spritt privat ägande av fordringar på olika länder. De framsteg som har gjorts är inte tillräckliga för att garantera att privata aktörer systematiskt involveras i krishantering.

För att de globala marknaderna skall kunna ge största möjliga bidrag till att öka välfärden i världen krävs stabilitet och gemensamma spelregler. Sverige driver därför på för ytterligare internationellt samarbete både vad gäller förebyggande av finansiella kriser som förbättrad hantering av dessa. Regeringen har tagit fram en svensk strategi för ökad global finansiell stabilitet vilken presenteras i skrivelsen Spelregler för globala marknader – svensk strategi för ökad internationell

finansiell stabilitet (skr. 2002/03:118). Denna utgör grunden för Sveriges agerande för att motverka kriser och främja internationell stabilitet. Skrivelsen identifierar transparenta och ändamålsenliga regelverk, hållbara kapitalflöden, stärkt krishantering och förbättrade styrformer som övergripande områden där ytterligare framsteg krävs. Sverige verkar också för att en internationell konkursmekanism inrättas, som gör det möjligt att omförhandla eller skriva ned skulder för länder som hamnat i en ohållbar situation och där den privata sektorn avkrävs ett större ansvar.

Skuldhantering

För att främja tillväxten i fattiga länder arbetar Sverige också för att medge skuldlättnad till högt skuldsatta länder i den omfattning som krävs för att dessa skall nå en stabil skuldnivå som de därmed själva förmår hantera. Minskad skuldsättning skapar bättre förutsättningar för att frigöra resurser som kan användas för sociala satsningar som kommer fattiga människor tillgodo. Som ett led i arbetet med att skapa förutsättningar för fattiga länder att nå en stabil skuldnivå stödjer Sverige dels ett nytt ramverk som Världsbanken och IMF har arbetat fram för bedömning av detta, dels initiativet för de kraftigt skuldyngda fattiga länderna (HIPC) som varit i kraft sedan 1996. Sverige stödjer också insatser för att utvecklingsländer och tillväxtekonomier skall kunna förstärka sin kapacitet att hantera skulder på sikt, så att fler länder ges möjlighet till skuldavskrivning.

Fattiga länders skuldsituation påverkas av en mängd ekonomiska och politiska faktorer. Genom mer gedigna landspecifika analyser som beaktar dessa faktorer och en anpassad lån- och biståndsgivning skapas större möjligheter för givarsamfundet att stödja fattiga länders strävan att uppnå en hållbar skuldsituation.

Vad gäller HIPC-initiativet, så fäster Sverige stor vikt vid att deltagande länder verkligen når en stabil skuldnivå också på sikt. Först och främst kräver detta att länderna själva bedriver en sund ekonomisk politik. Givarna måste även säkerställa att initiativet blir fullfinansierat, baserat på en jämn bördefördelning. Vidare krävs att en förlängning av initiativet kommer till stånd så att fler länder ges möjlighet till skuldavskrivning och att extra bilaterala avskrivningar vid slutpunkten kommer utvecklingsländerna tillgodo.

Sverige deltar också i förhandlingar om skuldomstruktureringar och avskrivningar inom ramen för samarbetet inom den så kallade Parisklubben, som är en informell sammanslutning av länder med officiella fordringar på andra länder. Parisklubbens syfte är att nå en samordnad lösning på skuldsatta länders svårigheter att betala räntor och amorteringar på sina utlandsskulder. Parisklubben ställer som villkor att skuldländerna för en sund ekonomisk politik som skall säkra landets framtida finansiella situation.

Sverige arbetar också inom olika internationella finansiella institutioner för att främja en rättvis och hållbar global utveckling. Sverige har stött och deltagit aktivt i de pågående diskussionerna om IMF:s roll i låginkomstländer. Under 2004 tog Sverige initiativ till och bidrog finansiellt till två större seminarier i Afrika, om IMF:s roll i låginkomstländer. Sverige avser att ge frågan fortsatt hög prioritet den närmaste tiden.

Sverige är medlem i Världsbanken och i ett flertal regionala banker, för vilka syftet är att bidra till minskad fattigdom och global utveckling. Genom bankerna kanaliseras omfattande finansiella resurser till ett multilateralt utvecklingssamarbete och Sverige deltar aktivt i bankernas arbete med att förbättra och effektivisera samordningen av utvecklingssamarbetet.

Bankerna bidrar genom sin ordinarie verksamhet till målet om en rättvis och hållbar global utveckling. Genom utlåning, både på kommersiella och på mjukare villkor, till projekt med bäring på de fattiga ländernas förutsättningar att utvecklas, bidrar de till att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbar tillväxt och utveckling i låntagarländerna.

- Som medlem bidrar Sverige genom normativt arbete aktivt till bankernas förhållningssätt och syn på fattigdom och utveckling. Sverige trycker bland annat på vikten av utlåning baserad på sunda ekonomiska överväganden och fokus på att den skall ta sin utgångspunkt i fattiga människors och fattiga gruppers problem, behov och förutsättningar att förbättra sin situation. Sverige arbetar också för att stärka de fattiga ländernas inflytande i IMF och Världsbanken, bland annat genom att ge stöd till förstärkt analyskapacitet hos de afrikanska ländernas valkretskontor vid de bägge organisationerna. Regeringen betonar vidare krav på tydlig fattigdomsinriktning, ökad jämställdhet och miljömässig hänsyn i verksamheten.
- Sverige stödjer Europeiska utvecklingsbanken (EBRD) och dess roll som katalysator för investeringar och ökad handel samt som främjare av lokalt entreprenörskap och småföretagande i före detta kommuniststater.
- Sverige verkar också för att Europeiska investeringsbankens (EIB) externa utlåning blir ett ändamålsenligt redskap för att utgöra en del i EU:s utvecklingssamarbete, bland annat genom att förordna arbetsdelning och samverkan mellan olika offentliga finansiella institutioner, och genom att trycka på vikten av sund ekonomisk politik och ekonomiska reformer i partnerländerna. Vidare stödjer Sverige EIB:s insatser för att främja privatsekturutveckling i fattiga länder under det så kallade Cotonouavtalet.

2.7 Utbildnings-, forsknings- och ungdomspolitik

Sveriges utbildningspolitik grundar sig ytterst på synen att alla människor skall ha rätt att växa och utveckla sina möjligheter. Rätten till

utbildning är fastlagd i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och också något som slås fast i FN:s konvention om barnets rättigheter. En bred utbildningspolitik, ett livslångt lärande och vikten av att i tidig ålder förankra grundläggande värderingar hos både flickor och pojkar om solidaritet och om människors lika värde, är viktiga frågor som stämmer väl överens med Sveriges politik för global utveckling.

Det övergripande nationella utbildningspolitiska målet är att främja kvaliteten i svensk utbildning och forskning – Sverige skall vara en ledande kunskapsnation. Inom ramen för målet att främja en rättvis och hållbar global utveckling spelar utbildning och forskning en viktig roll, inte minst genom de åtaganden som Sverige tillsammans med det internationella samfundet gjort genom FN:s millennieutvecklingsmål och Dakar-målen om Utbildning för alla. För utbildnings- och forskningspolitiken finns således ett antal övergripande mål som är fastställda nationellt eller internationellt. Dessa mål kan stärka varandra genom samverkan och samstämmighet. I EU har Sverige arbetat aktivt för att utveckla program och aktiviteter inom utbildnings- och forskningsområdet riktade mot tredje land, inklusive utvecklingsländerna.

Internationella initiativ och samstämmighet

I handlingsplanen från Johannesburg från 2002 om hållbar utveckling i dess tre dimensioner, den ekonomiska, sociala och miljömässiga, understryks betydelsen av utbildningsinsatser på nära nog samtliga områden där kraftfulla åtgärder måste sättas in för att vrida utvecklingen i en hållbar riktning.

Regeringen tillsatte i maj 2003 en kommitté för utbildning för hållbar utveckling med två huvuduppgifter (dir. 2003:68). Den första var att kartlägga omfattningen av utbildning för hållbar utveckling på olika nivåer av det svenska utbildningssystemet samt att stimulera till ytterligare insatser. Den andra uppgiften var att anordna ett internationellt seminarium om utbildning för hållbar utveckling. Seminariet genomfördes i form av ett rådslag med namnet ”Learning to change our world – international consultation on education for sustainable development” i Göteborg den 4-7 maj 2004. Rådslaget blev mycket framgångsrikt och ett intensivt utvärderingsarbete, där många aktörer från rådslaget är inkluderade, har inletts. Under hösten 2004 lämnar kommittén sitt slutbetänkande till regeringen med förslag till åtgärder och ställningstaganden. Genom rådslaget om utbildning för hållbar utveckling, och det arbete som tagit vid, kan Sverige spela en mycket aktiv roll i arbetet med FN:s kommande årtionde om Utbildning för hållbar utveckling 2005-2014.

Sverige deltar aktivt i Unesco:s program Utbildning för alla, vars syfte är att främja uppfyllandet av millennieutvecklingsmålet om garanterad grundskoleutbildning för alla flickor och pojkar senast 2015. Sverige delar ordförandeskapet med USA i den så kallade ”Fast Track Initiative”-gruppen bestående av länder som valt att fokusera särskilt på detta ändamål. Sverige har också tillsammans med medlemmarna i Östersjöstaternas råd ingått en överenskommelse om att stärka utbildning för hållbar utveckling på alla nivåer av utbildningssystemet.

De nordiska utbildningsministrarna har genom beslut i Nordiska ministerrådet gemensamt påtalat vikten av närmare samverkan mellan myndigheterna för utvecklingssamarbete och utbildningsmyndigheterna för att höja kvaliteten i utvecklingssamarbetet på utbildningsområdet. I Sverige har inledande samråd skett mellan företrädare för Sida, Högskoleverket, Statens skolverk och Myndigheten för skolutveckling.

Målen för regeringens politik för en rättvis och hållbar global utveckling har lyfts fram inom olika utbildnings- och forskningsområden i syfte att synliggöra eventuella målkonflikter och stärka samstämmigheten. Genom att inkludera dessa mål i bland annat arbetet med kommande propositioner skapas möjlighet att undanröja hinder för utbyte och samarbete mellan svenska institutioner som skolor, lärosäten eller andra myndigheter och deras motsvarigheter i utvecklingsländer.

I ett längre perspektiv torde möjligheten till samverkan och utbyten och de mervärden som därmed skapas inte innebära målkonflikter. Det kan dock i ett mer näraliggande perspektiv uppkomma konkreta situationer där prioriteringar måste göras inom ramen för tillgängliga resurser. Mervärdet för en myndighet eller ett lärosäte kan tyckas vara mer tydligt vid samarbete med till exempel ett OECD-land än med ett utvecklingsland. I dessa fall kan Sida initialt spela en viktig katalytisk och kunskapsberikande roll.

Grundskola och gymnasium

Internationalisering är en kvalitetshöjande faktor i den svenska utbildningen genom de mervärden den ger i form av ökad kunskap om omvärlden, stimulans till lärande genom kontakt med andra, interkulturell kunskap, språkkunskaper med mera. Såväl utbyten med omvärlden som mångfalden i den svenska skolan bidrar till internationaliseringen. Utökade kontakter och samarbete mellan enskilda elever, skolklasser och lärare i Sverige och utvecklingsländer är ett viktigt led i arbetet för målet att Sverige skall vara en ledande kunskapsnation. Ett exempel på hur detta stöds är projektet ”den Globala Skolan”, ett samarbete mellan Myndigheten för skolutveckling och Sida med avsikten att bidra till lärandet om globala frågor och hållbar utveckling. Den Globala Skolans verksamhet riktar sig i första hand till lärare, skolor, kommuner, lärarutbildningar och övriga inom skolsektorn.

Myndigheten för skolutveckling fick i maj 2003 i uppdrag av regeringen att utveckla former för och initiera samarbete mellan svenska gymnasieskolor som erbjuder program med yrkesämnen och motsvarande utbildningar i vissa utvecklingsländer. Den inledande verksamheten bedrivs i samverkan med bland annat Statens skolverk och har rönt stort intresse hos svenska gymnasieskolor. Slutrapport med slutsatser och förslag skall överlämnas till regeringen under 2006.

Högre utbildning och forskning

Inom den svenska högskolan finns ett stort intresse för att medverka i samarbetsprojekt för att utveckla kapacitet och institutioner i

utvecklingsländerna och för att främja studier och forskning kring utvecklingsfrågor vid svenska högskolor. Det finns också ett stort intresse för att ta emot studenter och forskarstuderande från andra länder bland annat för att det innebär en kvalitetsprövning av utbildningen och utgör en framtida rekryteringsbas av forskare och högtbildad arbetskraft.

EU:s nyinrättade utbildningsprogram Erasmus Mundus, 2004-2008 som Sverige arbetar aktivt för att utveckla syftar till utökad utbyte inom högre utbildning med länder utanför Europa, bland annat utvecklingsländer. Programmet avser europeiskt universitetssamarbete på magisternivå och riktar sig främst till studenter från tredje land. Resurser är också avsatta för samarbete mellan europeiska Erasmus Mundus-universitet och universitet i länder utanför EU, främst i form av student- och lärarutbyte. För utvecklingsländer är det samtidigt angeläget att samarbetet bedrivs i sådana former att starka nationella utbildnings- och forskningsmiljöer kan utvecklas. Risken för att utvecklingsländerna drabbas av kunskapsflykt och förlorar högtbildade är en viktig fråga som skall beaktas i allt internationellt samarbete. Svenska lärosätens engagemang tillsammans med Sidas avdelning för forskningssamarbete (SAREC) vid uppbyggnad av vetenskaplig kapacitet i utvecklingsländer, både nationellt och regionalt, är därför viktigt.

Förslaget till en ny examensordning är en viktig reform inom högskolan som presenteras i rapporten Högre utbildning i utveckling – Bolognaprocessen i svensk belysning (Ds 2004:02) och syftar bland annat till att underlätta utbytet med omvärlden inom högskolan och öka mobiliteten. Många lärosäten arbetar aktivt med internationalisering och med att integrera den internationella och interkulturella dimensionen i utbildningar och forskningsprogram. Många utvecklingsländer genomgår en snabb omvandlingsprocess och svenska lärosäten kan genom framsynt samarbete skapa en plattform för ett större ömsesidigt utbyte. En kvalitetsgranskning av lärosätenas internationalisering genomförs för närvarande av Högskoleverket, vilket kommer att skapa en mer solid grund för att utveckla och bedöma internationaliseringsarbetet.

Utbytesprogram som Linnaeus-Palme-programmet för utbyte mellan lärosäten i Sverige och utvecklingsländer som regeringen initierade 2000 har mötts av stort intresse. Programmet vänder sig till lärare och studenter inom grundläggande högskoleutbildning och syftar till att stärka svenska lärosätens samarbete med universitet i utvecklingsländer och därmed öka och fördjupa de globala kontakterna inom högskolevärlden. Sidas utbytesprogram Minor Field Studies (MFS) fortsätter att locka studenter med intresse för utvecklingsfrågor och utvecklingsländer som vill lära om och studera i utvecklingsländer. Det är dock fortfarande relativt få studenter och lärare som vill inrikta sig på utvecklingsländer i jämförelse med länder inom det svenska geografiska närområdet, EU och övriga OECD-länder.

Det svenska forskarsamhället är mycket aktivt i internationella forskningssamarbeten och i strategiska allianser för kunskapsuppbyggnad. Svenska forskare i företag, institut och vid akademiska institutioner samverkar i stor utsträckning med internationellt ledande aktörer inom forskning och utveckling. Detta främjas av den stora mångfald i geografiskt och kulturellt ursprung som

finns hos Sveriges befolkning, samt av våra, i internationell jämförelse, goda språkkunskaper. Frågor som är prioriterade i politiken för global utveckling, såsom miljö, hållbar utveckling och hälsa, är områden där svensk forskning hävdar sig väl och där Sverige aktivt deltar i internationellt utbyte, samarbete, och överföring av kunskap. Exempelvis har Sveriges lantbruksuniversitet till uppgift att utveckla kunskaperna om de biologiska naturresurserna och människans hållbara nyttjande av dessa. Inom EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling finns särskilda aktiviteter och särskilda medel avsatta för internationellt samarbete och då särskilt med utvecklingsländerna, Medelhavsländerna, Ryssland och övriga forna Sovjetrepubliker. Sverige har stött detta samarbete och understrukit behovet att även inom övriga temaområden inom ramprogrammet arbeta för ökat samarbete med tredje land.

Ungdomspolitik

Ungdomspolitiken verkar såväl nationellt som internationellt, bland annat för att ungdomar skall delta i Sveriges officiella delegationer vid internationella konferenser och i internationella samarbetsfora. Ungdomsstyrelsen har till uppgift att stärka unga kvinnors och mäns interkulturella förståelse och inkludering i samhället genom att ge bidrag till internationellt ungdoms- och ungdomsledarutbyte samt genom stöd till metodutveckling inom ungdomsutbytet. Ungdomsstyrelsen fördelar årligen bidrag till ungdomsorganisationernas nationella och internationella ungdomsverksamhet. Sida finansierar, via Centrum för Internationellt Ungdomsutbyte och Ungdomsstyrelsen, utbytesprogram för ungdomar som syftar till samverkan mellan ungdomar och organisationer i Sverige och i utvecklingsländer.

Folkbildning

Inom folkbildningsområdet bedrivs ett fortlöpande arbete där studieförbund och folkhögskolor tillsammans med sina medlems- och samarbetsorganisationer är verksamma i stora delar av världen genom utbildningar, utbyten och projekt. En stor del av samarbetet är riktat mot syd-, öst- och centraleuropa. Verksamheten är inriktad på både demokratistöd och utbildningsstöd för etablering av folkhögskolor, studiecentra med mera. Samarbetet har visat sig fortsätta även efter projekttiden och har lett till utbyten av studerande vid folkhögskolor.

Flera folkhögskolor har utbildningslinjer med inriktning mot utvecklingsfrågor och utvecklingsländer där elevutbyte och studieresor i båda riktningarna ingår som en del i utbildningen. Studieförbund och folkhögskolor samverkar även med enskilda organisationer, institutioner och andra motparter i Öst- och Centraleuropa. Denna verksamhet stöds av EU och Svenska institutet. Inom ramen för det nordiska samarbetet, som sedan flera år utvidgats till att också omfatta Baltikum, genomförs många projekt. Det finns etablerade nätverk mellan folkhögskolor, studieförbund och liknande organisationer i samtliga länder.

För ett stort antal fattiga människor spelar jordbruket eller fisket en central roll, både som livsmedel och som inkomstkälla. En merpart av världens fattiga är aktiva inom jordbrukssektorn. Sektorn är ofta basen för landsbygdens näringsliv och driver på utvecklingen också inom andra områden. Många utvecklingsländer är dessutom beroende av att sälja sina jordbruks- och fiskeprodukter på världsmarknaden för att kunna utvecklas till moderna ekonomier. Som en del i regeringens politik för global utveckling är det därför särskilt viktigt att lyfta fram jordbruks- och fiskeripolitiken, handeln med jordbruks- och fiskeriprodukter samt politiken för säkra livsmedel.

Sverige omfattas av EU:s gemensamma politik på jordbruks- och fiskeområdena. Den svenska jordbruks- och fiskeripolitiken syftar bland annat till att påverka EU:s gemensamma politik i en utvecklingsfrämjande riktning. Handelshinder på jordbruksområdet och handelssnedvridande stöd till europeiska producenter försämrar utvecklingsländernas förutsättningar att utnyttja sina konkurrensfördelar inom jordbruket. På fiskeområdet är frågan om hållbart resursutnyttjande central, både från ett utvecklingsperspektiv och ur en ekologisk synvinkel.

Flera svåra frågeställningar finns att hantera på jordbruksområdet. En politik som främjar olika svenska intressen kan stå i konflikt med utvecklingsländernas intressen. Svenska livsmedelsproducenter kan påverkas negativt av en åtgärd som är positiv för utvecklingsländerna. Det finns även en målkonflikt mellan EU:s och Sveriges krav på säkra livsmedel och utvecklingsländernas möjligheter att garantera säkerhet och därmed exportera till den svenska marknaden. Utvecklingsländerna är dessutom en heterogen grupp med skilda intressen och förutsättningar. Även om jordbrukspolitiken från ett generellt utvecklingsperspektiv förbättras kan det innebära att enskilda utvecklingsländer påverkas negativt av förändringarna.

Jordbrukspolitik och handel med jordbruksprodukter

EU:s gemensamma jordbrukspolitik har inslag som motverkar utvecklingen av jordbruksproduktionen i utvecklingsländerna. Tullskyddet hindrar försäljning på EU-marknaden. Stöd till jordbruket leder till överproduktion. Exportbidrag till avsättning av överproduktionen på marknader utanför EU leder i sin tur till sänkta världsmarknadspriser. Sedan inträdet i EU 1995 har Sverige verkat för en reformering av jordbrukspolitiken. Ett av de övergripande svenska reformmålen är att bidra till en globalt tryggad livsmedelsförsörjning. Livsmedelsproduktion bör bedrivas på marknadens villkor och konsumenternas efterfrågan skall styra produktionen. Samhällets styrning skall begränsas till för samhället viktiga så kallade gemensamma nyttigheter, bland annat miljövärden. Stöd som utgår skall vara så lite handelsstörande som möjligt.

Under 2003 beslutade EU:s ministerråd om en omfattande reform av jordbrukspolitiken. Nuvarande direktstöd frikopplas från produktionen och vissa av de mest handelsstörande stöden sänks, vilket förväntas

medföra positiva effekter för utvecklingsländerna. EU-medlemsstaterna har emellertid fått möjlighet att i viss utsträckning koppla vissa stöd till produktionen, vilket Sverige delvis har valt att göra under en övergångsperiod. Reformen bör ses som ett framsteg även om den utifrån svenska målsättningar kunde ha varit betydligt mer långtgående. Våren 2004 togs ytterligare steg i reformprocessen, dock inte heller de tillräckligt långtgående, bland annat med hänsyn till utvecklingsländernas bomullsproduktion.

Trots reformerna medger regelverket fortfarande handelsstörande stöd som Sverige vill avveckla. Sverige kommer därför även i fortsättningen att driva att EU skall minska och avveckla dessa. Det gäller också pågående eller planerat reformarbete för produkter som är viktiga för utvecklingsländerna.

Sverige driver inför EU:s reform av marknadsordningen för socker, bland annat sänkt sockerpris och icke-diskriminerande villkor för utvecklingsländerna. Socker är en central produkt för många utvecklingsländer.

Sverige förespråkar en tullösning för ris, en viktig produkt för många utvecklingsländer, som skulle innebära lägre barriärer till EU-marknaden och jämlika villkor för alla utvecklingsländer.

Sverige driver att nuvarande handelssnedvridande stöd till frukt och grönsaksodling skall avskaffas.

Sverige stödjer pågående diskussion om att reformera det komplicerade kvotsystemet för bananer.

I juli 2004 presenterade kommissionen ett förslag till nytt regelverk för området miljö- och landsbygdsutveckling. Sverige kommer att bevaka att åtgärderna inte blir produktionsdrivande eller på annat sätt hindrar konkurrens eller internationell handel.

Utvecklingsländerna har ofta goda möjligheter för exempelvis ekologisk produktion. EU:s regelverk för import av ekologiska produkter är dock relativt komplicerat, vilket hindrar utvecklingsländernas möjligheter att exportera till EU. Sverige driver därför att reglerna måste förenklas. För att kunna använda detta som en konkurrensfördel på den svenska och europeiska marknaden krävs information om uppställda krav i våra system för konsumentinformation samt hur exportörerna skall påvisa efterlevnad av dessa.

I förberedelserna inför UNCTAD XI i juni 2004 arbetade Sverige för att kvinnors rätt till egendom, exempelvis rätten att äga land och att få ta lån särskilt skulle belysas. Kvinnor utgör majoriteten av jordbrukarna i utvecklingsländer, och ägandestrukturerna påverkar både individens möjligheter och den ekonomiska tillväxten i stort.

Sverige verkar också aktivt för att EU skall inta en offensiv position i jordbruksförhandlingarna inom WTO eftersom en fri och rättvis världshandel med jordbruksprodukter är avgörande för många utvecklingsländer. Sänkta tullar liksom avskaffande av handelssnedvridande internstöd och exportbidrag på jordbruksområdet samt ökat marknadstillträde för utvecklingsländerna är centrala komponenter. EU har erbjudit sig att avskaffa exportbidragen om andra länder är villiga att avskaffa motsvarande system. Detta skulle vara en framgång ur svensk synvinkel.

Inom jordbruksområdet finns en rad andra frågor med betydelse för den globala utvecklingen och som Sverige driver för att förbättra utvecklingsländernas förutsättningar. Ett exempel är problemet med växtskadegörare som varje år orsakar stora globala förluster. Internationella växtskyddskonventionen (IPPC) tar årligen fram nya internationella standarder på växtskyddsområdet i syfte att förhindra spridning av farliga växtskadegörare via den internationella handeln. Arbetet med bevarande av genetiska resurser för jordbruk och livsmedelsproduktion är ett annat exempel. I strävan efter global utveckling och globalt tryggad livsmedelsförsörjning är det viktigt att tillräckliga genetiska resurser finns på rätt plats så att produktionen kan ske där den bäst behövs.

Fiskeripolitik och handel med fiskeriprodukter

Ansvarsfull global fiskeförvaltning är en förutsättning för hållbart nyttjande av världshavens resurser. Eftersom fisket är en gränsöverskridande resurs är nationella och regionala åtgärder av stor betydelse i globalt såväl som lokalt perspektiv. Inom EU strävar Sverige därför efter ett mer hållbart fiske där eliminering av överkapacitet i fiskeflottan, utveckling av selektiva fiskeredskap och införande av åtgärdsplaner för att återställa överfiskade bestånd till säkra biologiska gränser hör till de viktigaste inslagen.

EU har fiskeriavtal med flera utvecklingsländer. Dessa bygger på förutsättningen att fiskeresurser som inte kan utnyttjas av det inhemska fisket ställs till andra staters förfogande för att inga, inom ramen för ett hållbart fiske, tillgängliga resurser skall lämnas outnyttjade. Avtalen kan innebära betydande intäkter för stater som inte själva har kapacitet att utnyttja bestånden (fiskeriavtalen bidrar exempelvis till 30 procent av totalbudgeten i Guinea-Bissau). Bilateral avtal kan även ge bättre garantier för ett ansvarsfullt fiske än privata. Det kan vara svårt att bedöma tillförlitligheten i de erbjudanden om köp av fiskerättigheter som lämnas av vissa utvecklingsländer, till följd av bristfälligt vetenskapligt underlag. Flera av de bilateral avtalen har med fog kritiserats för att inte i tillräcklig omfattning ta hänsyn till beståndssituationen. Situationen kan förvärras av otillräcklig eller obefintlig nationell resursförvaltning och fiskerikontroll i utvecklingsländerna. Det ökade trycket på bestånden kan leda till minskade möjligheter att bedriva fiske i utvecklingsländernas egna kustområden där konsumtionsfiske bedrivs för lokal försörjning. Ytterligare en aspekt är att avtalen kan hämma utvecklingen av en nationell flotta och en inhemsk beredningsindustri i utvecklingsländerna. I förhandlingarna om fiskeriavtal driver Sverige bland annat att EU skall säkerställa att det existerar outnyttjade resurser och att fisket bygger på vetenskapliga underlag.

Sverige verkar också i fiskeripolitiska överläggningar inom regionala fiskerierorganisationer och internationella organisationer såsom FN, FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO), WTO och OECD för att stärka utvecklingsländernas förutsättningar.

Utvecklingsländernas ökande fiskeexport är av central betydelse för sysselsättning och inkomst. På fiskeområdet är tullarna relativt låga, men det förekommer en omfattande tulle skalering för bearbetade produkter

och importen från utvecklingsländer sker till stor del med hjälp av tullsuspensioner och kvoter. Sverige driver därför att EU skall göra bindande WTO-åtaganden för att ge ökad förutsägbarhet och stabilitet för utvecklingsländernas export också långsiktigt. I de pågående WTO-förhandlingarna driver Sverige att EU skall arbeta för en generellt ökad liberalisering av handeln och för eliminering/reducering av alla typer av stöd som är handelssnedvridande eller motverkar ett långsiktigt hållbart fiske. Detta inbegriper subventioner avseende EU-flottans resursutnyttjande som ges inom ramen för bilaterala fiskeriavtal.

Produktion och konsumtion

Vår konsumtion påverkar utvecklingsländernas förutsättningar att få avsättning för sin produktion på den svenska marknaden och har därmed stark bäring på målet för politiken för global utveckling.

Konsumentpolitik: Inom konsumentpolitiken arbetar regeringen för att medverka till att människor utvecklar konsumtionsmönster som leder till så liten negativ påverkan på människor, samhälle och miljö som möjligt, både lokalt och globalt. En del i arbetet handlar om att skapa möjligheter för konsumenter att göra medvetna val i sin vardagskonsumtion. Ett sätt att göra det är genom att främja olika typer av så kallad positiv mervärdesmärkning, till exempel etisk- eller miljömärkning. Fördelen med märkning är att ett märke på ett enkelt sätt kan kommunicera komplicerad information. Det är viktigt att mervärdesmärkningen inte är konkurrens- och utvecklingshämmande. Detta förutsätter att framtagning av kriterier och licensiering av producenter bygger på transparenta regler och rutiner som säkerställer full insyn för alla intressenter. Sedan 2004 stödjer regeringen organisationen Rättvisemärkts arbete med att öka kännedomen hos svenska konsumenter om etisk märkning.

Arbetet för hållbar utveckling inom konsumentpolitiken har länge främst varit inriktat mot att främja en ekologiskt hållbar utveckling och därigenom ekologiskt hållbara konsumtionsmönster. För närvarande pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att ta fram en ny strategi för konsumentpolitiken som tydligt skall visa hur en stärkt konsumentpolitik bidrar till en ökad välfärd och en utveckling som också är hållbar socialt och ekonomiskt.

Ett viktigt steg i arbetet för en hållbar konsumtion är den pågående utredningen med uppdrag att precisera begreppet hållbar konsumtion när det gäller hushållen och att föreslå en handlingsplan med åtgärder för hur en miljömässig, social och ekonomisk hållbar konsumtion skall uppnås (dir. 2004:37).

Säker livsmedelsproduktion: Inom livsmedelsindustrin råder globalt mycket stora skillnader i till exempel tillverkningsmetoder, tillsyn och tolerans av smittor och hälsovådliga ämnen. Det faktum att säkra livsmedel bland annat bidrar till förbättrad folkhälsa och ökad produktivitet vinner dock ökat gehör, och frågan uppmärksammas allt mer även i utvecklingsländer. Enligt WTO-avtalets bestämmelser om hur regler för att skydda människors, djurs och växters liv och hälsa bör utformas för att inte verka handelshindrande har alla länder rätt till detta skydd. Den svenska linjen är att stödja dessa principer, men också att utforma reglerna på ett sätt så att de inte utgör onödiga handelshinder.

Vidare vill Sverige ge frågorna en hög internationell prioritet för att möjliggöra en ökad världshandel och bidra till fattigdomsminskning. Det finns dock mål inom den svenska konsument- och livsmedelspolitiken som, om de inte justeras, kan hindra utvecklingsländer från att dra full fördel av möjligheterna att exportera till den svenska marknaden. För att bistå utvecklingsländerna att nå upp till importländernas krav på livsmedelsstandarder kan utvecklingssamarbetet här fylla en viktig funktion.

Sverige deltar aktivt i arbetet med det FN-baserade internationella regelverket för livsmedel och bidrar ekonomiskt till att möjliggöra för utvecklingsländer att delta. Även på djurhälsoområdet finns internationella regelverk och djurhälsan inom animalieproduktionen är av stor betydelse för tillgängligheten av säkra livsmedel. EG-lagstiftningen syftar till att hindra spridningen av smittsamma sjukdomar, men kan också ha en begränsande verkan på utvecklingsländernas exportmöjligheter. Både med hänsyn till utvecklingsländernas inhemska konsumtion och för att öka deras exportmöjligheter är det av vikt att stödja utvecklingsländernas arbete med att upprätta nationella regelverk och institutioner på livsmedelsområdet.

2.9 Kultur- och mediepolitik

Kulturarbete i olika former skapar visioner, uttryck, debatter och mötesplatser som utgör viktiga förutsättningar för samhällsförändring. Genom jämlika möten mellan människor från olika delar i världen kan kulturskillnader överbryggas och den ömsesidiga förståelsen mellan folk och länder stärkas. I detta perspektiv har kulturpolitiken en given roll i politiken för global utveckling. Mediepolitiken är en viktig del av kulturpolitiken och av avgörande betydelse för en demokratisk utveckling. Yttrandefrihet, mångfald och fria oberoende medier är förutsättningar för demokrati. I sammanhanget är det viktigt att kvinnors och mäns erfarenheter, kunskaper och värderingar speglas och tas tillvara.

Ett utvecklat kulturutbyte och samarbete är av stor betydelse inom förändrings- och utvecklingssamarbetet i utvecklingsländerna, både som ett värde i sig och som en del av fattigdomsbekämpning och demokratiutveckling.

En samrådsfunktion har skapats inom Regeringskansliet, bland annat med syfte att bättre samordna insatser inom de kultur-, utrikes- och utvecklingspolitiska områdena. Det integrerade synsätt som den ökade betoningen på samråd möjliggör att utvecklingsländernas intressen beaktas i ett tidigt skede och ligger väl i linje med intentionerna i politiken för global utveckling.

På den internationella nivån arbetar Sverige aktivt inom bland annat det internationella nätverket för kulturministrar (INCP). Inom ramen för INCP har Sverige arbetat för att utvecklingsländers specifika problem synliggörs. Inom FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur (Unesco) deltar Sverige i att utarbeta en internationell konvention för kulturell mångfald, med särskilt fokus på utvecklingsländernas

förutsättningar att utveckla och bibehålla en nationell kultur- och mediepolitik. Skr. 2004/05:4

Arbetet inom Unesco och Kulturdepartementets engagemang i detta syftar i mångt och mycket till stöd för utvecklingsländerna. I oktober 2003 antogs en konvention om skyddet av det immateriella kulturarvet vilket förutom att markera de immateriella värdena också aktivt stödjer utvecklingsländernas arbete med deras immateriella kulturarv. Begreppet kulturarv breddas således till gagn för både utvecklingsländer och rikare länder.

Sverige arbetar också aktivt inom ramen för Europarådet i förhållande till europeiska utvecklingsländer, till exempel genom deltagande i konferenser och utbildningar inom medieområdet. Sverige bidrar även med expertmedverkan i Europarådets arbete med en ny ramkonvention för kulturarvet.

Vidare kan nämnas det svensk-afrikanska museisamarbetet (SAMP), ett nätverk av museer bildat 1984. Nätverket syftar till att stödja utbyte mellan och utveckling av afrikanska och svenska museer.

Statens kulturråd är tillsammans med Sida ansvarigt för ett kultursamarbete med Sydafrika där medel anvisats för gemensamma kulturprojekt över fem år. Programmet utgör ett nytt sätt för Sverige att samarbeta med utvecklingsländer inom kulturområdet. Båda parter bidrar finansiellt till programmet och beslutar gemensamt om vilka projekt som stöds. Vidare har Sida ett nära samarbete mellan kulturinstitutioner och kulturföreningar. Kultur- och mediefrågor är även en del i det internationella utvecklingssamarbetet och finns normalt sett med i de strategier som tas fram för samarbetet med enskilda utvecklingsländer.

Kultur- och mediefrågor är ett viktigt område inom politiken för global utveckling. Följande frågor är särskilt viktiga att arbeta vidare med i detta perspektiv:

- Stärka samordningen mellan kultur- och utrikespolitiken i syfte att utveckla en långsiktig internationell kulturverksamhet.
- Stärka kultursamarbetet med fattiga länder och ge fortsatt stöd till oberoende media.
- Lyfta fram utvecklingsländernas behov i arbetet med kultur- och mediefrågor inom INCP-arbetet och i Unesco:s arbete med en internationell konvention för kulturell mångfald.
- Arbeta aktivt inom Europarådets ram, bland annat på medie- och kulturarvsområdet.

2.10 Miljöpolitik

Verksamheten på miljöområdet, både nationellt och internationellt, har stor betydelse för den globala utvecklingen. Miljöpolitiken har såväl direkt som indirekt koppling till det övergripande målet för politiken för global utveckling om att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Många av miljöproblemen har global räckvidd, och påverkar fattiga människors förutsättningar i deras vardag.

Miljöpolitiken har även starka kopplingar till ett flertal andra politikområden där samstämmigheten måste ökas. En av Sverige högt prioriterad fråga är arbetet med hållbara produktions- och

konsumtionsmönster som initierades vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio 1992 och förstärktes vid världstoppmötet i Johannesburg 2002. Långsiktigt kan detta arbete bidra till att skapa förutsättningar för en god hantering av jordens resurser samt att motverka överkonsumtion och resurskrävande och miljöförstörande produktionsmönster. Ansvaret för att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och negativ påverkan på miljön vilar främst på de industrialiserade länderna. Sverige fortsätter att aktivt medverka i den långsiktiga process som driver frågan om hållbar konsumtion och produktion, den så kallade Marrakechprocessen, som sker inom ramen för beslut från Johannesburg. Sverige är även med och påverkar utvecklingen på området i andra internationella sammanhang.

Snabb tillväxt kan ha negativa miljömässiga konsekvenser såväl på lokala naturresurser och miljö som globalt. Vissa länder på stark ekonomisk frammarsch saknar kapacitet att lösa miljöproblemen på egen hand. Det är viktigt att Sverige bidrar med kunskap om hur ekonomisk tillväxt kan ske på ett miljömässigt och socialt hållbart sätt. Sverige samarbetar till exempel med Kina när det gäller hållbar stadsutveckling i projektet ”The Sustainable City”. Regeringen har genomfört särskilda satsningar beträffande miljöteknik, främst till länder i Central- och Östeuropa samt Asien. Erfarenheterna från dessa utbyten har främst visat att hinder för upptagande och utnyttjande av modern miljöteknik är brist på finansiering och information om vilken teknik som finns tillgänglig samt institutionell kapacitet. Dessutom gör lokala förhållanden att västerländsk teknik inte alltid är direkt tillämpbar i många länder.

Sambandet mellan miljö, fattigdom och kvinnors villkor behöver ges speciell uppmärksamhet. Nästa möte med världens miljöministrar i Global Ministerial Environment Forum i februari 2005, kommer enligt planen att fokusera på kvinnor och miljö, efter förslag från Sverige. Inom ramen för ett internationellt nätverk för kvinnliga miljöministrar driver Sverige frågor om hållbar utveckling med koppling till kvinnors situation i utvecklingsländerna, exempelvis vatten och sanitetsfrågor.

Samspelet mellan internationella miljökonventioner och handelsavtal är en annan viktig fråga för global utveckling. De internationella regelverken för handel och miljö måste vara ömsesidigt stödjande. Sambandet mellan ekonomisk tillväxt och negativ påverkan på miljö och hälsa måste brytas. WHO-Europa och FN:s europakommission höll ett miljö- och hälsoministermöte i Budapest i juni 2004 där åtaganden gjordes för att förbättra barns miljö och hälsa i Europa. Vid mötet beslutades att nationella handlingsplaner för barns miljö och hälsa skall utarbetas, och omfattar bland annat områdena vatten och sanitet, inomhusmiljö och kemikalier.

Det bilaterala samarbetet med Östeuropa innefattar tvärsektoriella utvecklingsfrågor. Det multilaterala regionala samarbetet i frågor om miljö och hållbar utveckling är inriktat på att skapa en integration och samstämmighet mellan olika politikområden.

Inom OECD har Sverige aktivt verkat och fått gehör för att det övergripande arbetet med hållbar utveckling skall fortsätta. Miljöministrarna föreslog vid sitt möte i april 2004 tvärsektoriella möten, ett med finansministrar och ett med utvecklingsministrar, för att öka samstämmigheten mellan ministergrupperna. Regeringen vill särskilt

lyfta fram klimatförändringarna, förlust av biologisk mångfald och bristfällig hantering av kemikalier som några viktiga globala miljöproblem med särskild betydelse för fattiga människors förutsättningar. Skr. 2004/05:4

Klimatfrågan

Klimatfrågan är avgörande för den globala utvecklingen och ges fortsatt hög prioritet. De fattigaste står för en betydligt mindre andel utsläpp per capita än de utvecklade länderna, men drabbas hårdast av klimatförändringarna. Flera ö-stater riskerar att drabbas av översvämningar. I arbetet mot klimatförändringar väger därför rättviseaspekten tungt. Genom direktivet om utsläppshandel har EU påbörjat arbetet med att förverkliga Kyotoprotokollets intentioner om de flexibla mekanismerna, det vill säga handel med utsläppsätter, gemensamt genomförande och mekanismen för ren utveckling. Mekanismerna möjliggör utsläppsreduktioner på ett kostnadseffektivt sätt genom att länder får tillgodoräkna sig de utsläppsminskningar som de till en relativt låg kostnad genomför i ett annat land. Investeringarna kan också generera positiv utveckling i de berörda utvecklingsländerna.

Än viktigare är att Kyotoprotokollet anger att industriländerna måste vidta en betydande andel av åtgärderna på hemmaplan. Denna så kallade supplementaritetsprincip beaktas även i EU:s länkdirektiv. Det finns en oro hos vissa utvecklingsländer att västvärlden inte i tillräckligt stor utsträckning tar ansvar för att minska sina höga utsläpp per capita och istället köper sig fria genom att driva projekt i fattiga länder med biståndsmedel. Nationellt påbörjas arbetet med en klimatproposition hösten 2004. Denna skall bland annat behandla i vilken utsträckning Sverige måste vidta ytterligare åtgärder för att minska utsläppen för att uppnå internationellt och nationellt satta mål. För att motverka klimatförändringarna krävs också ökad användning av förnybar energi och fortsatt energieffektivisering.

Regeringens klimatarbete inriktas det kommande året på att:

- Genomföra utsläppshandelsdirektivet och verka för att då mekanismen för ren utveckling tillämpas den också genererar hållbar utveckling i utvecklingsländerna.
- Genomföra Sveriges internationella åtaganden och därutöver nå vårt nationellt satta mer långtgående mål att minska utsläppen med 4 procent till 2008-2012.
- Verka för att Kyotoprotokollet träder i kraft.
- Verka för en förstärkning av de internationella avtalen efter 2012 i samarbete med utvecklingsländerna.

Biologisk mångfald

De flesta av världens 1,3 miljarder extremt fattiga människor lever i länder som är fattiga, men med en rik biologisk mångfald. Denna utgör en potential för att utveckla hållbara försörjningssystem och för att minska fattigdomen. Kontroll av och tillgång till biologisk mångfald är kopplat till grundläggande utvecklingsfrågor, som fattigdom, mänskliga

rättigheter, livsmedelssäkerhet, hälsa, handel och konfliktrisker. En stor fråga under konventionen om biologisk mångfald (CBD, 1993) avser tillträde till och rättvis fördelning av vinster av genetiska resurser, en fråga som också behandlas inom till exempel WTO och FAO. Förhandlingar i dessa olika fora kräver samråd och samstämmighet mellan flera politikområden, vilket underlättats av Sveriges politik för global utveckling. Under det senaste partsmötet för CBD verkade Sverige genom EU framgångsrikt i fattigdoms- och rättvisefrågor, bland annat på det genpolitiska området men även för ursprungsbefolkningars och lokalbefolkningars rättigheter. Även genom Cartagena-protokollet om biosäkerhet ges förutsättningar för utvecklingsländerna att skydda sin biologiska mångfald. Protokollet, som reglerar internationell handel med genmodifierade organismer (GMO), skyddar mot potentiella risker genom oreglerad import av GMO. Detta är särskilt viktigt för de länder som är ursprungsländer för vissa grödor.

Sverige agerar utifrån försiktighetsprincipen och har exempelvis valt att ta ställning mot Kommissionens beslut om att godkänna parakvat, ett bekämpningsmedel med oacceptabla hälsoegenskaper. Sverige har därigenom velat signalera till EU och omvärlden att denna typ av bekämpningsmedel inte skall användas.

Regeringens biologiska mångfaldsarbete inriktas det kommande året på att:

- Genomföra det internationella åtagandet om att minska utarmningen av biologisk mångfald till 2010, bland annat genom att sätta upp konkreta tidssatta delmål för bevarandet av biologisk mångfald.
- Intensifiera ansträngningarna nationellt och regionalt för att stärka skyddet av den marina miljön.
- Fördjupa ansträngningarna att utveckla en internationell regim för tillgång till rättvis fördelning av vinster från genetiska resurser och hantering av traditionell kunskap och ursprungs- och lokalbefolkningars rättigheter i relation till biologisk mångfald.

Kemikalier

Hantering av kemikalier är i regel mycket bristfällig från risksynpunkt i de flesta utvecklingsländer och långt ifrån tillfredsställande i länder med ekonomier i omvandling. Via exportprodukter utsätts människor och miljöer i andra länder för risker. Det är av särskild betydelse att få till stånd en preventiv kontroll innan kemikalier sätts ut på marknaden för användning. Att stödja utvecklingen av kemikaliekontrollen i länder som idag har en bristfällig sådan innebär minskade hälso- och miljörisker i Sveriges samarbetsländer. En stärkt kemikaliekontroll innebär också att samarbetsländerna kan genomföra internationella kemikaliekonventioner och få renare produkter och produktion, vilket minskar hälso- och miljöriskerna i alla länder, rika som fattiga. Vid världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 enades stats- och regeringschefer om att en global kemikaliestrategi skall finnas på plats senast 2005. Vidare sattes ett generationsmål att senast 2020 stoppa användning och

produktion av kemikalier som leder till allvarliga negativa miljö- och hälsoeffekter. Man beslutade även att ett globalt harmoniserat system för klassificering och märkning av kemikalier skall genomföras till 2008 samt att riskerna med de tungmetaller som är skadliga för människors hälsa och miljön skall minska.

En god kemikaliekontroll ger en ökad konkurrenskraft i den internationella varuhandeln och är nödvändig för utveckling av hållbara produktions- och konsumtionsmönster. Svenska insatser har primärt haft till syfte att skapa insikt om betydelsen av en juridisk och institutionell infrastruktur i samarbetsländerna och att ge stöd för uppbyggnad av en sådan. Dessutom har Sverige givit stöd till institutionell kapacitetsuppbyggnad till exempel genom utbildningsinsatser.

Som en del i Sveriges politik för global utveckling fokuserar regeringen särskilt på att inom kemikalieområdet:

- Stödja och utveckla frågan om hur kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländerna bäst kan förbättras för att få en god kemikaliekontroll, inom ramen för förhandlingarna om en global kemikaliestrategi.
- Lyfta fram och finna lösningar, inom ramen för det pågående internationella arbetet, för hur utvecklingsländerna skall kunna hantera tungmetaller, för att motverka allvarliga effekter på hälsa och miljö.
- Stödja och driva på arbetet med att komma ifrån användningen av långlivade organiska föroreningar såsom DDT genom förebyggande insatser och en övergång till alternativa bekämpningsmetoder.

Institutionella frågor inom miljöområdet

Regeringen prioriterar insatser för att bidra till uppbyggnaden och stärkandet av institutioner och samhällsliga strukturer. Att sprida kunskap kring miljöteknik är ett viktigt svenskt bidrag för att ge möjlighet att minska negativ påverkan på den globala miljön. I det kapacitetsuppbyggande arbetet är de svenska expertmyndigheterna på miljöområdet centrala och deras uppgift har med den nya politiken för global utveckling betonats ytterligare. Naturvårdsverket arbetar på Sidas uppdrag med svenska samarbetsländer för att stärka ländernas miljöförvaltning och stödja dem i arbetet med genomförandet av internationella åtaganden inom miljöområdet. Dessutom pågår en översyn av avtalen mellan Sida och Naturvårdsverket för att skapa förutsättningar för ett fördjupat och långsiktigt samarbete. Inom en rad andra myndigheter finns potential för att förstärka bidragen till kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländerna.

Utöver myndighetssamarbetet finns även behov av direkt ekonomiskt stöd för att utvecklingsländerna skall kunna medverka i utvecklingen av de internationella miljöavtal som de skrivit under. Sverige bidrar bland annat till att stödja deltagande från de minst utvecklade länderna vid möten mellan konventionernas parter. Dessutom ger Sverige stöd till insatser genom internationella organisationer för uppföljning av Agenda 21 och toppmötet 2002 i Johannesburg.

Det multilaterala regionala samarbetet i Europa i frågor om miljö och hållbar utveckling är inriktat på att skapa en integration och samstämmighet mellan olika politikområden.

Inom OECD-samarbetet verkar Sverige aktivt för att det övergripande arbetet med hållbar utveckling skall fortsätta.

Globalt skall FN:s miljöprogram (UNEP) vara den ledande miljöinstitutionen som bland annat sätter den globala miljödagordningen och främjar ett samlat genomförande av miljödimensionen av hållbar utveckling. UNEP arbetar sedan ett par år tillbaka utifrån den övergripande devisen ”miljö för utveckling”. Naturresurserna ses som de fattigas tillgång. Sverige är sedan länge en av UNEP:s tio främsta finansiärer. I en strategi för svensk UNEP-politik har prioriteringar och ståndpunkter fastställts för att tydliggöra hur Sverige vill att det globala miljöarbetet skall utvecklas och på vilka sätt Sverige bäst kan bidra till detta. Ett viktigt inslag är stärkt samverkan inom FN-systemet, så att UNEP till fullo utnyttjar sitt mandat som katalysator för miljöskydd inom UNDP, Världsbanken och andra fattigdomsbekämpande organ.

2.11 Närings-, arbetsmarknads- och transportpolitik

Näringspolitikens mål är att främja svensk ekonomisk tillväxt genom fler och växande företag. Insatserna omfattar bland annat kunskapspridning kring entreprenörskap, rådgivning, finansiering, förenkling av regelsystem i syfte att minska företagens administrativa börda. Därutöver har näringslivet identifierats som en central aktör vars kunskap, medverkan och engagemang behövs för att nå millennieutvecklingsmålen och målet för politiken för global utveckling. Vid de senaste årens stora multinationella utvecklingskonferenser har enighet rått om vikten av att skapa bättre förutsättningar för näringslivet att genom sin verksamhet aktivt bidra till en rättvis och hållbar global utveckling.

Fattigdomsminskning förutsätter ekonomisk tillväxt och näringslivsutveckling i samarbetsländerna, inte minst för kvinnliga och manliga små- och medelstora företagare. Genom investeringar och verksamhet i utvecklingsländer samt genom import från dessa kan näringslivet i rikare länder i sin ordinarie verksamhet spela en mycket viktig roll för fattiga länders utveckling. För att investeringar skall komma till stånd är en omgivning som stimulerar privatsektorutveckling en förutsättning. Utvecklingssamarbetet kan här fylla en katalytisk funktion genom att verka för att de rätta förutsättningarna skapas.

Främjande av svensk handel med utvecklingsländer

Det svenska utvecklingssamarbetet och svenskt näringsliv har, med något olika utgångspunkter, ett gemensamt intresse i samarbetsländernas utveckling. Ett vitalt näringsliv är en central aktör, vars kunskap, medverkan och engagemang krävs för att nå utveckling.

Svenska företag utvecklar i ökande omfattning nya affärsmodeller för arbete i utvecklingsländer. Affärsmodellerna innehåller ofta aktiv kunskapsöverföring, varigenom nya marknader och samarbetspartners skapas. Det är viktigt att tillvarata den svenska resursbasens möjligheter

att tillhandahålla innovativa lösningar som kan vara till nytta i utvecklingsländernas arbete med att förbättra fattiga människors villkor. Aktivt engagemang och nära dialog mellan svenska företag och utrikesrepresentationen har stor betydelse för satsningar från näringslivet med bäring på den globala utvecklingen. Som exempel kan nämnas att en lös allians har bildats mellan flera stora svenska företag för att utveckla och tillämpa affärsmodeller som kan bidra till att uppfylla FN:s millennieutvecklingsmål. En dialog om detta har inletts med regeringen. Reduktion av kommersiella och politiska risker behövs ofta för att få till stånd angelägna investeringar.

Näringslivet kan även bidra till utveckling ur ett rättighets- och jämställdhetsperspektiv. Inom svenskt näringsliv finns en stark medvetenhet avseende företagens sociala och miljömässiga ansvar och respekt för de mänskliga rättigheterna. Många företag arbetar praktiskt med dessa frågor och det marknadsdrivna, frivilliga arbetet på detta område är i dynamisk tillväxt.

”Sustainable City” är ett konkret exempel på hur den svenska främjandepolitiken bidrar till en rättvis och hållbar global utveckling. Konceptet är ett resultat av samarbete mellan Regeringskansliet och Exportrådet, i samråd med ett stort antal berörda företag. Det presenterar på ett integrerat sätt den breda kompetens som finns i svenskt näringsliv och svenska kommuner när det gäller urban infrastruktur. Konceptet sprider också kunskap om modeller och lösningar som kan bidra till en hållbar utveckling. Samtidigt som ”Sustainable City” visar svenska innovativa lösningar inom områden som vatten, avlopp, transporter, energi och avfallshantering, bidrar konceptet till att förbättra levnadssituationen för fattiga människor i urbana områden. Konceptet lanserades vid FN:s toppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002, i formen av ett svensk-kinesiskt partnerskap med bäring på den snabba stadsutvecklingen i Kina.

Sverige stödjer också på olika sätt arbetet inom FN:s centrum för boende- och bebyggelsefrågor, UN-Habitat, med att främja en hållbar urbanisering.

Företags sociala och miljömässiga ansvar

Regeringens strävan att främja företags sociala och miljömässiga ansvar utgör en viktig länk mellan en aktiv handelspolitik för ökad öppenhet och friare handel och en utrikespolitik som kraftfullt betonar vikten av mänskliga rättigheter och hållbar utveckling.

Många utvecklingsländer uttrycker oro för att krav på företags sociala och miljömässiga ansvar enbart tjänar protektionistiska syften. Då arbetet med företags ansvar skall vara utvecklingsbefrämjande och inte riskera att minska utvecklingsländernas möjligheter att delta på världsmarknaden är det av central betydelse att Sveriges politik inom området utgår ifrån internationellt framförhandlade grundläggande konventioner så som ILO:s kärnkonventioner vilka etablerar en global ”lägsta anständighetsnivå”.

För att stimulera svenska företags sociala och miljömässiga ansvar, inklusive bekämpande av korruption, lanserade statsministern i mars 2002 initiativet Globalt Ansvar. Globalt Ansvar utgår från OECD:s

riktlinjer för multinationella företag och principerna i FN:s Global Compact. Genom initiativet förs en dialog, såväl nationellt som internationellt, med företag, enskilda organisationer, fackföreningar och folkrörelser om hur näringslivets bidrag för att åstadkomma en rättvis och hållbar utveckling och minska fattigdomen i världen kan förstärkas genom ett ökat socialt och miljömässigt ansvarstagande. För närvarande pågår en översyn av vilka instrument som finns till regeringens förfogande för att främja företags sociala och miljömässiga ansvar såsom statlig ägarpolitik, statsstödd exportfinansiering, offentlig upphandling, jämställdhetsåtgärder, främjandeverksamhet och arbetet inom olika myndigheter. Regeringen skall också i ökad utsträckning uppdraga åt berörda myndigheter att se över kopplingarna mellan deras verksamhet och frågan om företags ansvar.

Staten skall vara ett föredöme i att främja social och miljömässig hänsyn. Att bolagen har en genomtänkt strategi för att hantera dessa frågor är en viktig del i den statliga ägarpolitiken. Regeringens ambition är även att det svenska jämställdhetsarbetet skall kunna fungera som en internationell förebild. Hänsyn till miljö, sociala frågor och etik bör därmed vara självklara utvärderingsparametrar för de beslut som rör förvaltningen av företag med statligt ägande.

Arbetsmarknads- och arbetslivsfrågor

Studier som gjorts inom OECD har visat hur grundläggande arbetsvillkor är positivt korrelerade med ekonomisk utveckling. ILO publicerade nyligen rapporten "The Social Dimension of Globalisation", i vilken det poängteras att sysselsättning är nyckeln för att skapa utveckling och minska fattigdom. Världsbanken har satt igång en utredningsagenda för att integrera arbetsmarknadspolitik i sina utvecklingsprogram. Regeringen följer även utvecklingen av arbetet som sker inom ramen för ILO:s "Decent Work Agenda". Sverige arbetar för att ILO skall intensifiera sina insatser inom sysselsättningsområdet och samarbeta med andra internationella organ inom dessa frågor.

Regeringens perspektiv är att en nyckelfaktor för en rättvis globaliseringsprocess är ett effektivt fördelningssystem, baserat på full sysselsättning och effektiva mekanismer för social trygghet för både kvinnor och män. Inom ramen för ILO understryker Sverige behovet av att utveckling och globalisering baseras på demokrati och transparens och god styrning på alla nivåer i samhället samt på respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande arbetsvillkor.

Medlemsstaterna i EU utarbetade under första halvåret 2003 nationella handlingsplaner mot fattigdom och social utestängning. Ambitionen för det fortsatta arbetet är att lyfta fram jämställdhetsperspektivet och tydligt fokusera på risken för fattigdom och social utestängning för invandrare. Det är från svenskt perspektiv viktigt att nå framgång i integrationen av invandrare på arbetsmarknaden utan att lätta på reglerna för anställningsskyddet. Strävan att förbättra arbetsvillkoren är en del av den sociala dimensionen inom EU och en av de grundläggande målsättningarna med gemenskapsarbetet. Detta, liksom balansgången mellan de fattigas perspektiv och rätt att söka sig bättre liv och möjligheten att skydda invandrare från att utnyttjas på den svenska

arbetsmarknaden och utvecklingsländerna från att förlora utbildad arbetskraft, är stora utmaningar inom svensk närings- och migrationspolitik. Skr. 2004/05:4

Transporter

I takt med det ökade internationella utbytet ökar världens användande av transporter. Detta gäller även för utvecklingsländerna, vars handel med omvärlden utgör en viktig faktor för deras utveckling. Ökade transporter ställer samtidigt nya krav både globalt och nationellt. Osäkra transporter utgör en säkerhetsrisk med både miljömässiga, hälsomässiga och finansiella konsekvenser. Miljöförorenningar är gränsöverskridande, men liksom finansiell instabilitet och farliga arbeten tenderar de att slå hårdast mot fattiga människor. Genom arbete med global kompetensöverföring på transportområdet bidrar den svenska transportpolitiken därför till målet för politiken för global utveckling.

Swedavia, ett dotterbolag till Luftfartsverket, utvecklar, producerar och säljer luftfartskompetens på export. De internationella utvecklingsprojekten är i stor utsträckning inriktade på att stärka den institutionella kapaciteten hos de berörda ländernas luftfartsmyndigheter.

Sjöfartsverket medverkar aktivt i det konventionsarbete som utförs av International Maritime Organization som traditionellt omfattar förebyggande sjösäkerhets- och miljövårdsarbete.

SweRoad, som är ett av staten helägt bolag, förvaltad av Vägverket, skall med sin utlandsverksamhet göra svenskt väg- och trafiksäkerhetskunnande på myndighetsnivå tillgängligt för omvärlden. Tjänsterna tillhandahålls på kommersiella villkor med finansiering direkt från kund eller genom nationellt och multilateralt utvecklingssamarbete. SweRoad har under 2003 bedrivit verksamhet i ett tjugotal länder fördelade på Östra Europa, Centralamerika, Afrika, Mellersta Östern samt Asien.

Skogsfrågor

Världens skogar är ett gemensamt ansvar för alla länder. De utgör en viktig näringsgren för att försörja världens växande befolkning och är av betydelse för den globala miljön. Behoven av att hushålla med naturresurserna, och att bevara biologisk mångfald som en förutsättning för väl fungerande ekosystem, är en förutsättning för skogsbruket, både på hemmaplan och i utvecklingsländerna. Sverige bidrar till ett hållbart skogsbruk genom högt ställda mål i den egna näringen, och genom insatser inom ramen för utvecklingssamarbetet.

Sverige är nationellt och inom EU engagerat i arbetet med att förhindra handel med illegalt avverkat virke. I många länder är illegala avverkningsmetoder ett problem, och ännu vanligare är korruption som undanhåller viktiga inkomster från skogsbruket från staten.

Regeringen har beslutat att Sverige skall gå i spetsen för omställningen till en ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbar utveckling.

God tillgång till energi är en förutsättning för utveckling. Vid världstoppmötet i Johannesburg 2002 om hållbar utveckling underströks vikten av att skapa tillgång till tillförlitliga, ekonomiskt överkomliga och miljövänliga energitjänster för att bekämpa fattigdomen i världen. Stigande oljepriser är inte bara ett hinder för ökad tillväxt i rikare länder. De hindrar också de globala ansträngningarna att bekämpa fattigdom. Diversifiering av energikällor, som leder till minskat oljeberoende, är därför av stor betydelse.

Vid den globala konferensen om förnybar energi i Bonn 2004 fokuserades på förnybar energi som ett sätt att öka diversifieringen och möta kravet på hållbara energisystem. För att andelen förnybar energi i utvecklingsländerna skall öka är en energimarknad som innefattar förnybar energi av vikt, liksom forskning och utveckling, institutionsbyggande och teknik- och kunskapsöverföring.

En viktig aspekt i diskussionen om energi i utvecklingsländer är att kvinnors situation måste belysas. I stora delar av världen är det kvinnor som står för energianvändningen i hushållen och kvinnors dagliga liv påverkas starkt av tillgången på energi. Därför finns ett behov av ett jämställdhetsperspektiv i beslut som rör energiområdet.

Sverige har lång erfarenhet av effektiv energianvändning och av att utnyttja förnybara energikällor och kan därigenom bidra med såväl tekniskt som institutionellt kunnande på området.

Sverige är också pådrivande internationellt när det gäller att miljöanpassa och effektivisera energisystemen för att uppnå ett hållbart energisystem. Det gäller såväl multilateralt som bilateralt. Under mer än tio år har Sverige arbetat med projekt i Central- och Östeuropa för att stödja en övergång från användning av fossila bränslen till biobränslen. Under senare år har Sverige även arbetat med stöd till övergripande reformering av hela elsystem i flera länder i Östeuropa. Det gäller inte minst bidrag till att skapa institutionell kapacitet för att hantera nya energisystem.

2.12 Internationellt utvecklingssamarbete

I föregående kapitel har ett antal viktiga områden som i sin egen verksamhet främjar politiken för global utveckling redovisats. Dessa områden tillsammans med många andra spelar en viktig roll för att skapa möjlighet till utveckling för fattiga länder och människor. De redovisade områdena är också sedan länge viktiga inom utvecklingssamarbetet, vars roll i detta sammanhang handlar om att på olika sätt skapa förutsättningar för fattiga länder och människor att dra nytta av de möjligheter som framsteg inom andra politikområden ger.

För Sveriges utvecklingssamarbete gäller, precis som för andra politikområden, det övergripande målet för politiken för global utveckling – att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Det specifika målet för utvecklingssamarbetet är att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor och

tyngdpunkten för Sveriges utvecklingssamarbete ligger på de fattigaste länderna.

Utvecklingssamarbetet är ett bland många instrument inom den samlade politiken för global utveckling. Internationellt utvecklingssamarbete kommer även framöver att vara av stor vikt för många fattiga länder. Principen för internationellt utvecklingssamarbete är att stödja den nationella politiken, inte att ersätta den. Samarbetsländernas ägarskap och ansvar för utvecklingsprocessen är central. Arbetet skall utgå från ländernas egna nationella utvecklingsstrategier, alternativt bistå länderna i att utveckla kapacitet att själva formulera sina strategier. Det är samarbetsländernas egna satsningar, åtgärder och politik som är den viktigaste utvecklingsfaktorn, men utvecklingssamarbete kan fungera som ett viktigt komplement.

Utvecklingssamarbetets roll är att bidra till processer som skapar förutsättningar för minskad fattigdom. Viktiga byggstenar är kapacitetsuppbyggnad och institutionsutveckling. Sverige deltar sedan länge i ett förhållandevis omfattande samarbete med utvecklingsländer för kapacitetsuppbyggnad i förvaltningsfrågor. Exempel på detta är det aktiva arbete som bedrivs av flera myndigheter, såsom Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och Statistiska centralbyrån. Samarbete sker både bilateralt och inom ramen för EU:s bistånd (EU twinning). Regeringen ser myndigheternas insatser i samarbetsländerna som ett viktigt och effektivt verktyg för utveckling.

Utvecklingssamarbetet kan även ha en katalytisk effekt i relation till vad som görs inom andra politikområden och kan hjälpa samarbetsländer att dra fördel av möjligheter som skapas av en samstämmig politik.

I detta kapitel ges en beskrivning av hur utvecklingssamarbetet kan bidra till målet för politiken för global utveckling. Samstämmighetsfrågor diskuteras utifrån utvecklingssamarbetets roll globalt och i förhållande till andra politikområden nationellt. Utöver detta ges en beskrivning av det arbete som inletts som ett svar på regeringens proposition om global utveckling. Redovisning av mål och resultatuppfyllelse är centralt för att effektiviteten av en politik skall kunna förbättras. Redovisningen sker årligen i regeringens budgetproposition.

Det internationella utvecklingssamarbetets roll i en samstämmig politik

Samstämmighet mellan utvecklingssamarbetet och andra politikområden inom ramen för en rättvis och hållbar global utveckling eftersträvas från svensk sida nationellt, i EU, OECD, FN och de internationella finansieringsinstitutionerna.

Svensk policy i de multilaterala organisationerna är uttryckt i särskilda strategidokument. I dialogen med, och det normativa arbetet inom multilaterala organisationer driver Sverige aktivt frågan om harmonisering och samordning mellan olika FN-organ, Världsbanken, IMF och de regionala utvecklingsbankerna. Andra frågor som betonas är krav på tydlig fattigdomsinriktning, ökad jämställdhet och miljöhänsyn.

Internationellt har samsynen inom utvecklingssamarbetet ökat genom flera viktiga internationella konferenser och genom millenniedeklarationen och millennieutvecklingsmålen. Idag finns därmed en internationellt överenskommen dagordning för global

utveckling. På policynivå är samstämmigheten god mellan svenskt utvecklingssamarbete och FN-organisationerna, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna. Prioriteringen av olika frågor skiljer sig åt, men detta är också en följd av olika mandat.

Inom statsförvaltning, näringsliv och enskilda organisationer finns personer med goda insikter om fattiga länders förhållanden och utveckling som gör dem till viktiga kunskapsförmedlare om utvecklings- och fattigdomsfrågor inom ramen för Sveriges samstämmighetsarbete för en rättvis och hållbar global utveckling. I detta arbete har Sida, med sin fördjupade kunskap om utvecklingsfrågor, en viktig uppgift. Sida har också en viktig roll som förmedlare av kontakter mellan aktörer inom andra politikområden och aktörer i utvecklingsländer. Det bilaterala utvecklingssamarbetet fungerar på detta sätt stödjande för bredare relationer i anslutning till sin fattigdomsbekämpande huvuduppgift.

Det finns många områden där kunskapsstöd och starka kopplingar mellan internationellt utvecklingssamarbete och andra politikområden har bidragit till en positiv samverkan och utveckling. Migration och utveckling, vilket på senare år lyfts högt på den internationella dagordningen, är ett exempel. Dialogen mellan Sida, Regeringskansliet och Migrationsverket om migration och utveckling har avsevärt intensifierats under det senaste året. Andra exempel är handelsområdet där samarbetet mellan Sida och Kommerskollegium har förstärkts, både som resultat av myndigheternas initiativ och av uttryckliga instruktioner om samarbete i regleringsbrev från regeringen, och miljöområdet där motsvarande relationer har utvecklats mellan Sida och Naturvårdsverket.

Aktörer inom utvecklingssamarbetet stödjer andra politikområden att i sin ordinarie verksamhet bidra till en rättvis och hållbar global utveckling genom att förmedla kunskap eller kontakter. Utvecklingssamarbetet kan också bidra till att utvecklingsländerna tillgodogör sig de möjligheter som utvecklingen mot en allt mer samstämmig politik inom andra områden skapar.

Ett exempel kan sökas inom handels- och jordbrukspolitiken. Utökad tillträde till andra länders marknader och eliminering av de rika ländernas handelsstörande stöd till jordbruket skapar förutsättningar för utvecklingsländerna att skapa tillväxt, vilket är en förutsättning för att beständigt kunna reducera fattigdomen. Rikare utvecklingsländer skulle omedelbart kunna dra fördel av dessa möjligheter. Fattigare utvecklingsländer saknar däremot ofta produktionskapacitet och handelsrelaterad infrastruktur, exempelvis system för kvalitetssäkring. Deras förutsättningar för att på egen hand och omedelbart dra fördel av handelsmöjligheter är begränsade. Detta kan förklara varför det omfattande marknadstillträde till EU:s marknader som de minst utvecklade länderna har utnyttjats i så liten utsträckning. Ett annat exempel relaterar till insatser för att främja utvecklingsländernas deltagande i multilaterala förhandlingar på miljöområdet och fullgörande av åtaganden från dessa. Efterlevnad av avtalen är en förutsättning för det multilaterala systemets trovärdighet och även för att den globala utvecklingen skall bli miljömässigt hållbar.

Utvecklingssamarbete kan överbrygga gapet mellan möjligheter som skapas av en samstämmig politik och faktiska förutsättningar i samarbetsländerna. Det är viktigt att man i samarbetsstrategierna för

utvecklingssamarbetet gör noggranna analyser av vilka möjligheter som finns eller som kan skapas av en samstämmig politik och hur dessa kan följas upp. Skr. 2004/05:4

Effektivare utvecklingssamarbete, samarbetsstrategier och oberoende utvärderingsfunktion

I Sveriges politik för global utveckling betonas att Sverige bör verka för en effektivisering av det internationella utvecklingssamarbetet genom avbindning, bättre samordning, enklare procedurer och noggrannare uppföljning.

Sverige driver frågor som rör effektivisering av det internationella utvecklingssamarbetet genom bland annat harmonisering och avbindning. Obundet bistånd anses generellt ge ett bättre utnyttjande av biståndsmedel och ett ökat ansvarstagande hos samarbetsländerna. Samtidigt har betonats att ett beslut om avbindning inte får snedvrída konkurrensen mellan givarländer. En diskussion pågår inom OECD/DAC och EU om hur fortsatta steg skall tas beträffande avbindningen. Det finns en internationell dagordning för att genomföra förenklingar av biståndsprocedurerna. Avsikten är att minska den administrativa bördan för samarbetsländerna. I arbetet med att definiera och effektivisera bistånd spelar OECD/DAC en central roll. I OECD/DAC leder Sverige tillsammans med Världsbanken en grupp för harmonisering av biståndsprocedurer. Biståndsgivarna har kommit överens om att ta fram planer för hur de skall genomföra sin harmonisering. Samtliga givarländer skall rapportera om framstegen vid en konferens planerad till mars 2005 i Paris.

Utvecklingsländerna erhåller ofta bistånd från flera olika aktörer. Mångfalden av insatser ställer stora, men nödvändiga, krav på utvecklingsländerna. En viktig uppgift för biståndsgivarna är därför att underlätta utvecklingsländernas arbete genom samordning, utarbetande av likartade procedurer och stöd för kapacitetsuppbyggnad. Sida har särskilt drivit harmoniseringssträvanden i samarbete med Nordic+gruppen där de nordiska länderna samt Holland, Storbritannien och Irland ingår. En gemensam handlingsplan har tagits fram för att påskynda harmoniseringsarbetet. En relativt ny form av samarbete givare emellan har utvecklats, så kallat delegerat samarbete. Det ger möjlighet för medfinansiering av projekt där ett annat givarland administrerar det utländska stödet till projektet.

De fattigdomsstrategier som tagits fram i länderna, med ett folkligt deltagande, utgör idag de bästa instrumenten för att minska fattigdomen och är en utgångspunkt för ett mer effektivt och samordnat utvecklingssamarbete. Viktigt är att anpassa sig till och gradvis övergå till att använda samarbetsländernas egna system. I Zambia har flera länder tillsammans med de zambiska myndigheterna tagit fram en plan för genomförande av en sådan process.

Det humanitära arbetet skiljer sig från det långsiktiga utvecklingssamarbetet. Insatser görs helt på grundval av de humanitära grundprinciperna – opartiskhet, neutralitet och oberoende – och utgår från den humanitära rätten. I riksdagens beslut om en politik för global utveckling betonas att det humanitära arbetet bör stärkas. Sverige har

därför fortsatt att vara drivande i det internationella arbetet kring gott givarskap för att öka effektiviteten och samstämmigheten i givarländernas agerande och för att förbättra samordningen mellan de olika humanitära aktörerna. Det förblir viktigt att värna om den internationella humanitära rätten, verka för att stärka skyddet av civila, förbättra samordningen och FN:s möjligheter att agera och leda insatser, stärka hanteringen och finansieringen av övergångsskeden mellan kris och återhämtning samt stärka finansieringen. Sverige verkar för att EU:s humanitära verksamhet utvecklas i överensstämmelse med FN:s humanitära verksamhet.

I propositionen om Sveriges politik för global utveckling föreslås att ett nytt planeringsinstrument skall utarbetas för att i högre grad spegla helheten i samarbetet för utveckling, inklusive vilka åtgärder Sverige avser att vidta inom andra politikområden i samarbetet med olika länder. Nya riktlinjer håller på att tas fram för utarbetandet av samarbetsstrategier för utvecklings- och transitionsländer. Dessa riktlinjer planeras att gälla från och med januari 2005. Riktlinjerna förväntas också innehålla vägledning för hur budgetstöd skall hanteras.

I propositionen föreslås också att en självständig funktion för utvärdering av det internationella utvecklingssamarbetet skall inrättas. Frågan bereds i Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan i samband med budgetpropositionen för 2005.

3 Millennieutvecklingsmålen

År 2000 anordnades det s.k. Millennietoppmötet i FN:s högkvarter i New York. Stats- och regeringschefer från 189 nationer deltog, bland andra Sveriges statsminister. Mötet enades kring en millenniedeklaration som sedan antogs av FN:s generalförsamling. Millenniedeklarationen slår fast att global utveckling kräver en helhetssyn, insatser för fred, säkerhet, fattigdomsbekämpning, hälsa, utbildning, miljö, mänskliga rättigheter och demokrati. Ur millenniedeklarationen har de så kallade millennieutvecklingsmålen formulerats.

De åtta millennieutvecklingsmålen är:

1. Att utrota extrem fattigdom och hunger
2. Att garantera grundskoleutbildning för alla barn
3. Att främja jämställdhet mellan könen och kvinnors rätt till självbestämmande
4. Att minska barnadödligheten
5. Att minska mödradödligheten
6. Att stoppa spridningen av hiv/aids, malaria och andra sjukdomar
7. Att trygga en miljömässigt hållbar utveckling
8. Att utveckla ett globalt partnerskap för utveckling

Utvecklingsländerna har själva huvudansvaret för att uppnå millennieutvecklingsmålen nationellt. Men för att nå avgörande resultat krävs stora förändringar också i de rika ländernas politik, bland annat inom jordbrukspolitik, skulthantering, handelsvillkor och investeringar. Dessa kan betyda mer för utvecklingsländerna än

utvecklingsarbetet, som också måste öka. De rika ländernas åtaganden är framför allt samlade under mål åtta om det globala partnerskapet.

Även resultaten från den internationella finansieringskonferensen i Monterrey och världstoppmötet i Johannesburg, båda under 2002, är viktiga i detta sammanhang. Det så kallade Monterrey Consensus innebär en ny form av partnerskap mellan utvecklingsländer och rika länder för att uppnå millennieutvecklingsmålen och en hållbar global utveckling. Utvecklingsländer åtog sig bland annat att skapa gynnsamma nationella förutsättningar för utveckling, däribland demokratisk utveckling, en sund ekonomisk politik och avskaffande av korruption. Rika länder åtog sig att stödja dessa ansträngningar, bland annat genom ökade anslag till utvecklingsarbete och förbättrad effektivitet i insatserna. Toppmötet i Johannesburg erkände hållbar utveckling som överordnad princip för FN:s arbete och fastställde att fattigdomsbekämpning, hållbara konsumtions- och produktionsmönster samt bevarande av naturresursbasen för ekonomisk och social utveckling är tre nödvändiga förutsättningar för hållbar utveckling.

Övervakningen av millennieutvecklingsmålen sker på global och nationell nivå. FN:s generalsekreterare rapporterar årligen till FN:s generalförsamling om genomförandet av millenniedeklarationen och om utvecklingen för att nå millennieutvecklingsmålen. Vart femte år görs en större rapport. Nästa större rapport förbereds till 2005, fem år efter Millennietoppmötet, då även ett toppmöte kommer att hållas i FN:s regi. Toppmötet 2005 kommer att samla stats- och regeringschefer från hela världen och är en viktig avstämningsspunkt för det fortsatta arbetet för uppnåendet av millennieutvecklingsmålen, och även för arbetet med uppföljning av målen från Johannesburg. Sverige arbetar för ett konstruktivt och framåtblickande toppmöte 2005 där ett helhetsgrepp på utvecklingsfrågorna bör tas.

Hittills har 67 utvecklingsländer gjort landrapporter om målen. Rapporterna skall kunna användas i nationella och lokala kampanjer som instrument för att engagera politiker, beslutsfattare, civila samhället och media i arbetet mot uppnåendet av målen.

Regeringen arbetar för att både rika länder och utvecklingsländer bör rapportera och granskas beträffande politikval och genomförande av åtaganden för millennieutvecklingsmålens uppfyllande. Detta är en fråga om gemensamt ansvar och transparens. Sverige har drivit frågan om att skapa ett institutionellt ramverk för de rika ländernas rapportering av millennieutvecklingsmålen, framför allt på mål åtta. Ett format för en millenniemålsrapport har utarbetats inom OECD/DAC. Formatet är en grundmall för rapportering av rika länder på millennieutvecklingsmålen och innehåller indikatorer under mål sju och mål åtta samt några indikatorer om andra resursflöden från rika länder till utvecklingsländer.

Sverige har sammanställt sin första millenniemålsrapport med särskilt fokus på mål åtta. Sammanställningen presenterades som utkast under FN:s Ekonomiska och sociala råds möte (ECOSOC) i slutet av juni 2004. I rapporten framhålls att främjande av jämställdhet och förbättring av kvinnors situation är en förutsättning för att uppnå millennieutvecklingsmålen.

Sverige anser att fler indikatorer under mål åtta bör utvecklas. Där finns till exempel inga tidsangivelser. Dessutom bör indikatorer utvecklas vad gäller de rika ländernas samstämmighet i politiken. Sida har i regleringsbrevet fått ett uppdrag att medverka i den vidareutveckling som pågår av indikatorer för måluppfyllelsen med särskild betoning på mål åtta.

Inom EU kommer kommissionen att förbereda en sammanfattande EU-rapport om millennieutvecklingsmålen, och framför allt åtgärder under mål åtta, som ett bidrag till 2005 års toppmöte. EU-rapporten skall fokusera på hur Gemenskapen och de enskilda medlemsländerna har införlivat millennieutvecklingsmålen i sin respektive utvecklingspolitik, hur medlemsländer hittills bidragit till uppnåendet av målen och hur av framtida åtgärder kan identifieras.

Sverige har även initierat en millenniekampanj, det så kallade Världens chans-projektet, som drivs i nära samarbete mellan Regeringskansliet och organisationer och företag i Sverige. Syftet med kampanjen är att stärka arbetet med uppnåendet av millennieutvecklingsmålen genom ökad kunskap och utökat samarbete och därmed få till stånd en stark svensk opinion för millennieutvecklingsmålen.

4 Organisation, information och opinion

I regeringens proposition Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling (2002/03:122) föreslås inte några konkreta åtgärder när det gäller organisationen av den övergripande förvaltningen av den nya politiken. Istället betonas att genomförandet av politiken kräver förbättrad samordning mellan departementen och att alla politikområden delar ansvaret för genomförandet. I sitt beslut (bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112) tillkännagav riksdagen att regeringen skall klargöra var samordningsansvaret för politiken för global utveckling skall ligga, och att den säkerställer att uppkomna målkonflikter kan avdömas på politisk nivå. Riksdagen pekade på:

- Vikten av en sammanhållande, samordnande och pådrivande funktion för att politiken för global utveckling skall bli framgångsrik.
- Behovet av strategier för att underlätta politikens genomslag.
- Vikten av operativa mål för varje politikområde för målet en rättvis och hållbar global utveckling.

En grundläggande byggsten för politikens genomförande är att varje politikområde har ansvar för att identifiera och integrera politiken i sitt område. För att politiken framgångsrikt skall kunna föras är det dock centralt att det finns möjlighet att möta det behov av samordning och kunskapsstöd som den nya politiken skapar mellan politikområdena.

Inom Utrikesdepartementet har under våren genomförts vissa organisatoriska förändringar för att underlätta genomförandet av den nya utvecklingspolitiken.

Viktiga styrinstrument för regeringens arbete är den statliga budgeten och regleringsbrev till regeringens myndigheter. Inför 2004 påbörjades arbetet med att i dessa instrument integrera målen för politiken för global utveckling. I takt med att kunskapsnivån om utvecklingspolitiken ökar inom andra politikområden kommer detta arbete att utvecklas och förenklas.

Information och kommunikation

Politiken för global utveckling kräver en bred medverkan från olika aktörer i samhället. Information, kommunikation och opinionsbildning är viktiga verktyg för att sprida kunskap och skapa debatt om den politik som förs. Politiken stärks av att många parter deltar i att sprida kunskap om politikens innebörd och konsekvenser för olika delar av samhället. För att främja en bred samhällsdialog föreslog regeringen i sin proposition att ett medborgarforum skulle inrättas med företrädare för riksdagspartier, organisationer, näringslivet, regering och myndigheter. Detta godtogs av riksdagen. Avsikten är att ett medborgarforum skall inrättas och finna sina arbetsformer under hösten 2004 och det kommande året. Verksamhetens innehåll formuleras av medborgarforumets olika aktörer och intressenter. Önskemål har uttryckts om att forumet bland annat skall stimulera diskussion om eventuella målkonflikter i den svenska politiken och genom erfarenhetsutbyte och ömsesidigt lärande främja samverkan och samarbete mellan olika aktörer.

Förklaring till förekommande förkortningar

Skr. 2004/05:4

Bilaga 1

BNP	Bruttonationalprodukt
Cards	Community Assistance for Reconstruction, Development and Stability in the Balkans
CBD	Convention on Biological Diversity
CBSS	Council of the Baltic Sea States
DAC	Development Assistance Committee (OECD:s utvecklingskommitté)
EARP	Euroatlantiska partnerskapsrådet
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development
ECOSOC	Economic and Social Council (FN:s ekonomiska och sociala råd)
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EG	Europeiska gemenskapen
EGDI	Expert Group on Development Issues
EIB	Europeiska investeringsbanken
EPA	Economic Partnership Agreements
EU	Europeiska unionen
FAO	Food and Agriculture Organization (FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation)
FN	Förenta nationerna
GAERC	EU:s råd för allmänna frågor och yttre förbindelser
GDN	Global Development Network
GMO	Genetiskt modifierad organism
HIPC	Heavily Indebted Poor Countries
ILO	International Labour Organisation
IMF	Internationella valutafonden
INCP	Det internationella nätverket för kulturministrar
IOM	International Organisation for Migration
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control
ISAF	International Security Assistance Force
JMC	Joint Military Commission
KFOR	Kosovo Force
MFS	Minor Field Study
MONUC	United Nations Observer Mission in the Democratic Republic of Congo
NIS	New Independent States of the former Soviet Union
NNSC	Neutral Nations Supervisory Commission
OECD	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling
OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa
PFF	Partnerskap för fred
Phare	Poland and Hungary: Action for the restructuring of the economy
RK	Regeringskansliet
SAMP	The Swedish African Museum Programme
SAREC	Sidas avdelning för forskningssamarbete
Sida	Swedish International Development Cooperation Agency
SDT	Special and Differential Treatment
SFOR	Stabilisation Force Bosnia-Herzegovina

SRV	Statens räddningsverk	Skr. 2004/05:4
Tacis	Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States	Bilaga 1
TBC	Tuberkulos	
UD	Utrikesdepartementet	
UNAIDS	United Nations Programme on HIV/AIDS	
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development	
UNDP	United Nations Development Programme	
UNEP	United Nations Environment Programme	
Unesco	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization	
UNFPA	United Nations Population Fund	
UNHCHR	United Nations High Commissioner for Human Rights	
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees	
UNMIL	United Nations Mission in Liberia	
WHO	Världshälsoorganisationen	
WSSD	World Summit on Sustainable Development	
WTO	Världshandelsorganisationen	

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 september 2004

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Engqvist, Ulvskog, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Messing, Lövdén, Ringholm, Bodström, Sommestad, Karlsson, Lund, Nykvist, Andnor, Nuder, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin

Föredragande: Carin Jämtin

Regeringen beslutar skrivelse 2004/05:4 Sveriges politik för global utveckling